

staatsbosbeheer

Jaarrapportage Oostvaardersplassen 2022

Hans-Erik Kuypers, Rosan op den Kelder, Perry Cornelissen
Definitieve-versie 2023-01-12

Inhoud	blz.
1. Inleiding	3
2. Gebiedsontwikkeling	4
2.1 Abiotiek	4
2.2 Vegetatie	5
2.3 Inplant struiken en bomen	8
3. Vogels	9
3.1 Natura 2000 broedvogels moeras	9
3.2 Natura 2000 niet-broedvogels moeras en grazige deel	15
3.3 Broedvogels grazige deel	22
3.4 Niet-broedvogels grazige deel	23
3.5 Niet-broedvogels Knardijk en Oostvaardersdijk	24
3.6 Diversiteit niet-broedvogels Oostvaardersplassen	26
3.7 Een aantal bijzondere waarnemingen	26
4. Recreatie, educatie en communicatie	27
4.1 Hoogtepunten	27
4.2 Recreatie	30
4.2.1 <i>Excursies</i>	30
4.2.2 <i>Recreatieve voorzieningen</i>	31
4.3 Educatie	32
4.3.1 <i>Basisschool</i>	32
4.3.2 <i>Middelbare school en beroepsonderwijs</i>	32
4.3.3 <i>Universiteiten</i>	33
4.3.4 <i>Andere vormen van onderwijsinstellingen of kennisdeling</i>	33
4.4 Communicatie	33
4.4.1 <i>Communicatie in het terrein</i>	34
4.4.2 <i>Communicatie vanuit het Nationaal Park Nieuw Land en Nationaal Parken Bureau</i>	35
4.4.3 <i>Blogs</i>	36
4.4.4 <i>Brochures en kaartmateriaal</i>	36
4.4.5 <i>Informatiebijeenkomsten en stakeholder management</i>	36
4.4.6 <i>Pers en media</i>	37
4.5 Vrijwilligers	38
5. Literatuur	39

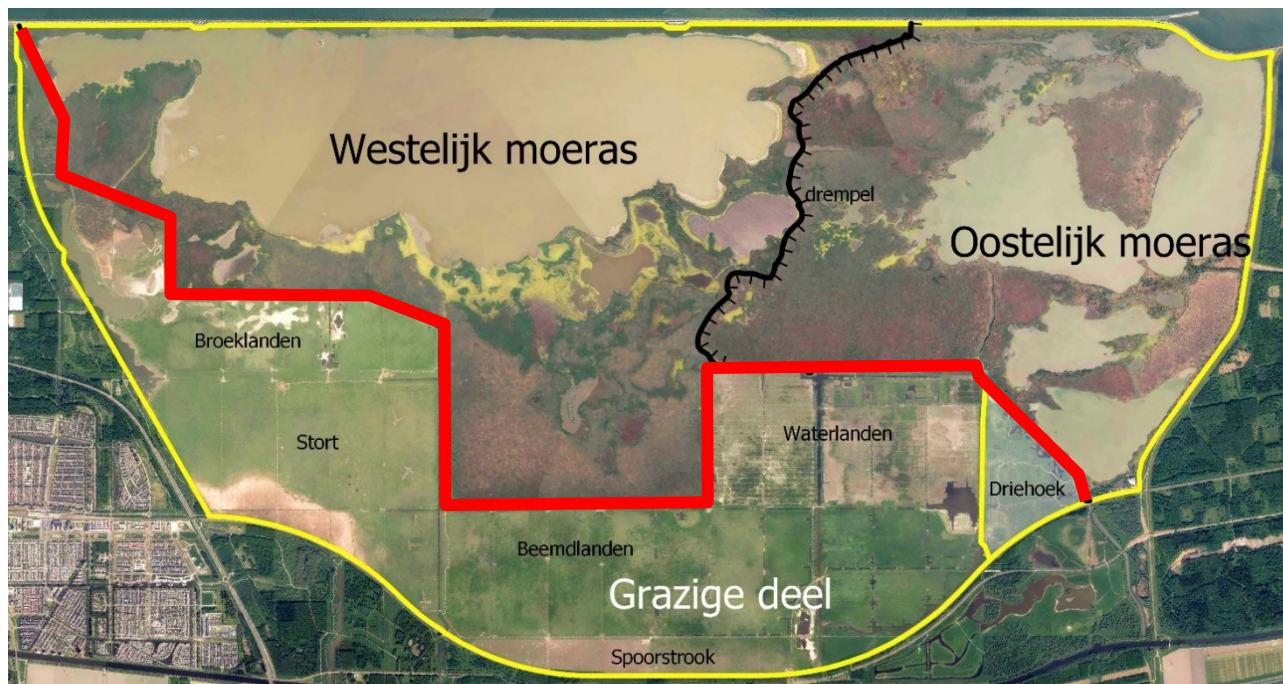
1. Inleiding

Dit rapport presenteert de resultaten van de monitoring van de gebiedsontwikkelingen in de Oostvaardersplassen zoals waterpeilen, vegetatie, vogels, waaronder de Natura 2000 doelsoorten, en het gebruik van het gebied door de mens. De monitoring wordt uitgevoerd door medewerkers van Staatsbosbeheer, adviesbureaus en vrijwilligers. Bij de monitoring vinden waarnemingen plaats in de moeraszone en het grazige deel (fig. 1.1). De rode lijn tussen het moeras- en het grazige deel betreft de kade die er voor zorgt dat het moeras nat blijft.

Vanaf 2018 vindt de Natura 2000 maatregel 'moerasreset' plaats. Hierbij wordt het waterpeil in het westelijk moeras tijdelijk verlaagd om het riet de kans te geven zich te herstellen van de ganzenvraat en zich uit te breiden. Na een aantal voorbereidingen is in 2019 en 2020 het waterpeil geleidelijk verlaagd. In de zomer van 2020 is de drempel tussen het oostelijk en westelijk moeras gedicht. Vanaf die tijd is de moerasreset in het westelijk deel actief ingezet. In september 2021 viel het grootste deel van de Grote Plas droog. In de komende drie jaren zal het waterpeil daar verlaagd blijven, zodat de rietvegetatie zich goed kan herstellen en uitbreiden. In het oostelijk deel blijft het waterpeil hoog.

In het grazige deel is vanaf 2019 gestart met inrichtingsmaatregelen om weer tot een divers landschap te komen met meer ruimte voor ruigte, rietland, struweel en bos waardoor ook de diversiteit aan planten- en diersoorten kan toenemen. In 2021 is gestart met het inplanten van struiken en bomen op het Stort, in de Beemlanden, en in de strook langs het spoor; in 2022 is dit afgerond. In de Driehoek zijn al in de periode 2012-2020 bomen en struiken ingeplant en is de inplant daar gereed. De ingeplante delen zijn de gebieden waar in het verleden struweel en bos van nature voorkwamen, maar die door de hoge graasdruk van de grote herbivoren zijn verdwenen. Een andere maatregel betreft de verlaging van de graasdruk door reductie van het aantal grote herbivoren. Hiermee is in 2019 gestart. In oktober 2022 waren er op basis van de tellingen uit de helikopter, ca. 2100 edelherten, ca. 330 paarden en ca. 400 runderen.

Voor de gebruikte monitoringsmethoden wordt verwezen naar de beschrijvingen in de voorgaande rapporten over de monitoring (Platteeuw et al. 1998, 1999, 2000, Kolen et al. 2001, 2003a, 2003b, Cornelissen 2004, 2007, Cornelissen en Roos 2008 en 2009, Cornelissen et al. 2014).

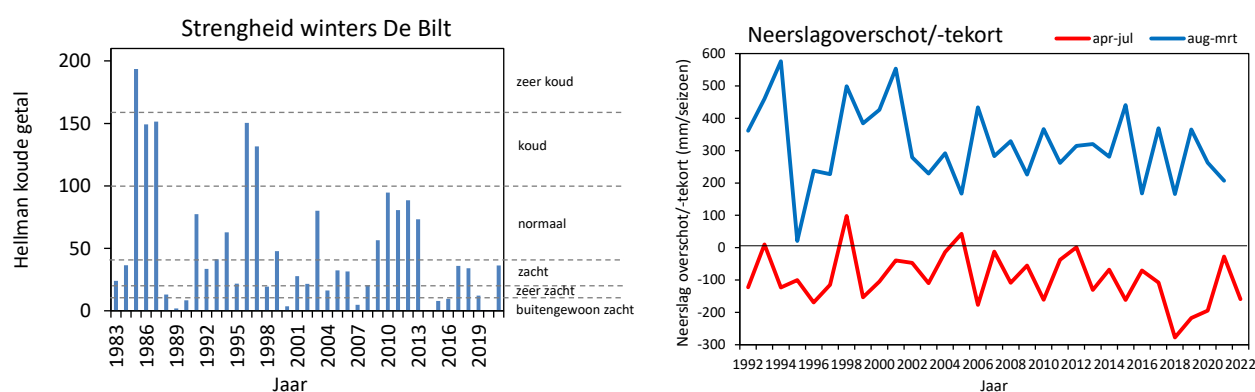
Figuur 1.1 Overzichtskartaal Oostvaardersplassen. De gele rand rondom is de Natura 2000 begrenzing. De rode lijn betreft de kade die het moeras van het grazige deel scheidt en de zwarte lijn betreft de drempel die het westelijk van het oostelijk moeras scheidt.

2. Gebiedsontwikkeling

2.1 Abiotiek

Het weer en het waterpeil van het open water en grondwater zijn belangrijke sturende factoren voor de ontwikkeling van de vegetatie en de aanwezigheid van vogels. De strengheid van de winter, uitgedrukt in het 'Hellman koude getal' (zie fig. 2.1.1 links) is bijvoorbeeld van invloed op de migrerende vogels in de winter. Bij zachte winters kunnen meer vogels in het gebied aanwezig zijn omdat verder reizen naar het zuiden dan niet nodig is. In de afgelopen 7 jaren hebben we te maken met zachte tot buitengewoon zachte winters (Hellman koude getal <20; fig. 2.1.1 links). Een ander aspect van de strengheid van de winter is dat hoe zachter de winter, hoe eerder het groeiseizoen start (Cornelissen en Vulink 1995). Bij een 'Hellman koude getal' <5, kan het groeiseizoen al in de eerste week van maart starten, terwijl een 'Hellman koude getal' van >50 pas eind april tot een start van het groeiseizoen kan leiden.

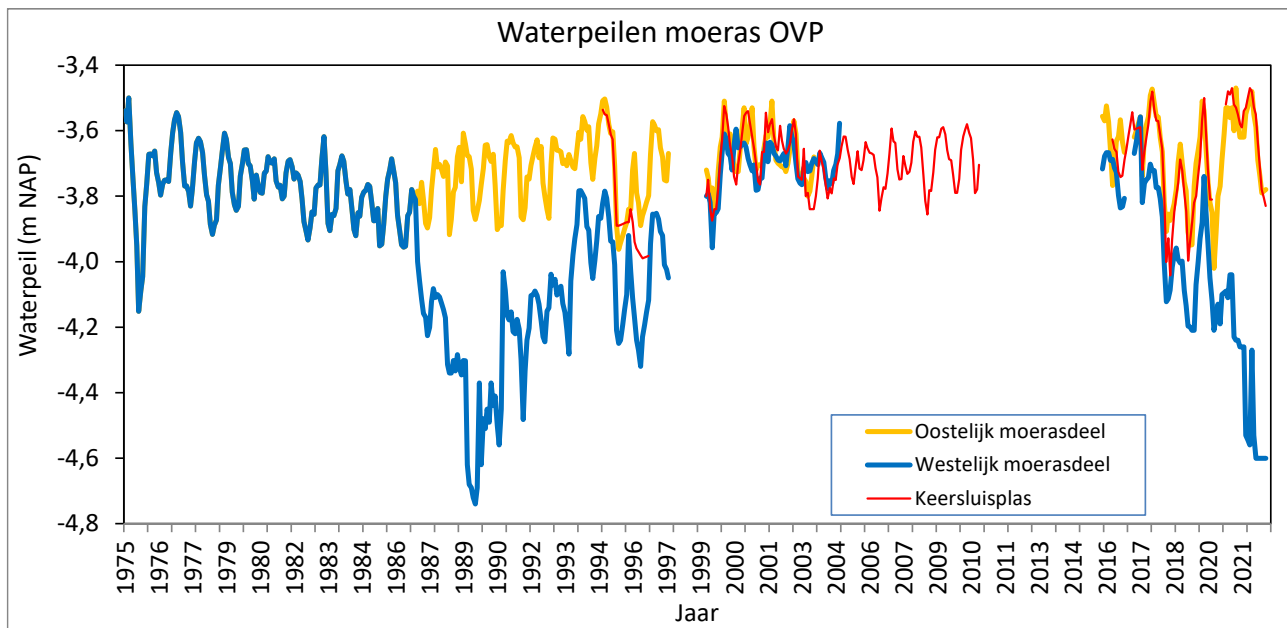
Een andere belangrijke parameter voor de groei van de vegetatie is het neerslagoverschot (fig. 2.1.1 rechts). Gemiddeld was er in de periode april-juli sprake van een maandelijks neerslagtekort, zodat over die periode een totaal neerslagtekort kan worden berekend. Over de periode augustus-maart is er gemiddeld sprake van een neerslagoverschot per maand. Het neerslagtekort was in de periode 2018-2020 duidelijk hoger dan gemiddeld in de periode 1992-2020 (fig 2.1.1 rechts). In 2021 en 2022 was dit tekort weer iets minder en lag rond het gemiddelde. Een groter neerslagtekort betekent ook dat de grondwaterstanden lager komen te liggen. Het neerslagoverschot week niet zo sterk af van de voorgaande jaren, maar kan van jaar tot jaar sterk fluctueren. Het is wel van belang om ook te kijken naar de opeenvolging van neerslagoverschot-seizoenen en neerslagtekort-seizoenen. Als er in het winterhalfjaar een laag overschot is, gevolgd door een groot tekort in de maanden daarna, dan is het effect van het tekort in de zomer groter omdat zich dan in de voorgaande winter veel minder watervoorraad heeft opgebouwd.

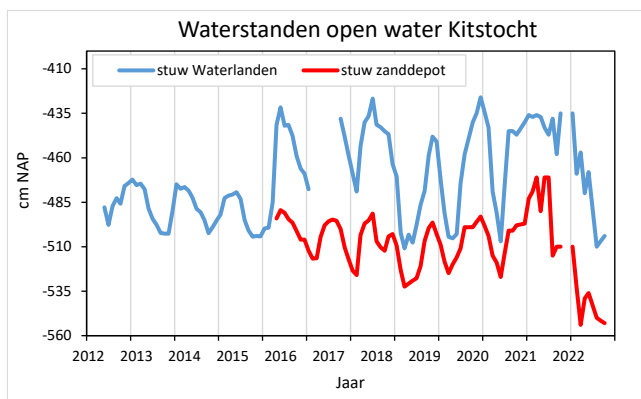
Figuur 2.1.1 Strengheid van de winters en neerslagoverschot/tekort. De strengheid is weergegeven als het Hellman koudegetal en is gebaseerd op de gegevens van het weerstation De Bilt. Het neerslagoverschot/-tekort is gebaseerd op de neerslag en de potentiële referentiegewasverdamping volgens Makkink van het weerstation Lelystad. Het neerslagoverschot (blauwe lijn) betreft de totale som over de periode aug-mrt als er gemiddeld een neerslagoverschot per maand is. Het tekort (rode lijn) is gebaseerd op de totale som over de periode apr-jul als er gemiddeld per maand een neerslagtekort is. Bron www.knmi.nl

Het weer heeft grote invloed op de waterstanden in het moeras en de open wateren in het grazige deel. Onder invloed van neerslag en verdamping fluctueren de open waterpeilen van hoog in de winter tot laag in de zomer (fig.2.1.2 en 2.1.3). In de Oostvaardersplassen wordt daarnaast het waterpeil ook beïnvloed door het beheer, zoals de moerasreset van 1987-1994 en de nieuwe moerasreset die in 2018 is gestart. Hoewel de huidige moerasreset alleen in het westelijk deel wordt uitgevoerd, dalen ook de waterstanden in het oostelijk deel en de Keersluisplas. Dit heeft vooral te maken met het feit dat in 2018, 2019 en gedeeltelijk nog in 2020, de drempel tussen west en oost op enkele plaatsen nog open was. Hierdoor stroomde er nog water uit het oostelijk deel en de Keersluisplas naar het westelijk deel. In 2020 is de drempel helemaal gedicht waardoor west geïsoleerd ligt van oost en de Keersluisplas. Dat het neerslagtekort van de periode 2018-2020 ook van invloed is op de waterpeilen in het moeras is te zien in het oostelijk moeras en de Keersluisplas waar het waterpeil in die jaren verder zijn gedaald in de zomers dan gemiddeld verwacht kan worden bij een vaste drempelhoogte (fig. 2.1.2).

Ook in het grazige deel wordt het waterpeil sterk beïnvloed door het weer en het beheer (fig. 2.1.3). In 2016 is de stuw van de Waterlanden (waar de graslanden in de periode dec-apr zijn geïnundeerd) verhoogd waardoor de geïnundeerde graslanden beter kunnen functioneren voor vogels en vis. De jaarlijkse schommelingen treden op onder invloed van neerslag en verdamping.

Figuur 2.1.2 Waterstanden open water in de moeraszone. Oostelijk moerasdeel = Hoekplas; Westelijk moerasdeel = Grote plas (zie Fig 1.1 voor locaties). In de periode 1987-1994 heeft de eerste moerasreset van het westelijk deel plaatsgevonden waarbij het waterpeil eerst in 3 jaar is verlaagd waarna het in de daaropvolgende jaren geleidelijk is gestegen onder invloed van neerslag en verdamping. Vanaf 2018 is gestart met de tweede moerasreset waarbij het waterpeil in het westelijk moeras opnieuw verlaagd wordt. Deze jaren (2018 tm 2020) worden echter ook gekenmerkt door grotere neerslagtekorten (zie Fig. 2.1) waardoor het waterpeil ook in het oostelijk moerasdeel en Keersluisplas meer is gedaald dan gemiddeld.

Figuur 2.1.3 Waterstanden open water in het grazige deel. ‘Stuw Waterlanden’ geeft het open waterpeil van de natte graslanden weer. ‘Stuw zanddepot’ geeft het open waterpeil van de niet geïnundeerde graslanden ten zuiden van de Waterlanden weer. Vanaf 2016 is de stuw in de waterlanden verhoogd waardoor daar weer de hoge voorjaarsstanden worden bereikt zoals in het verleden. In 2021 zijn de stuwen tijdelijk verhoogd en in 2022 tijdelijk verlaagd in verband met werkzaamheden. Daarnaast leidde de droge zomer van 2022 tot extra waterstandsverlaging.

2.2 Vegetatie

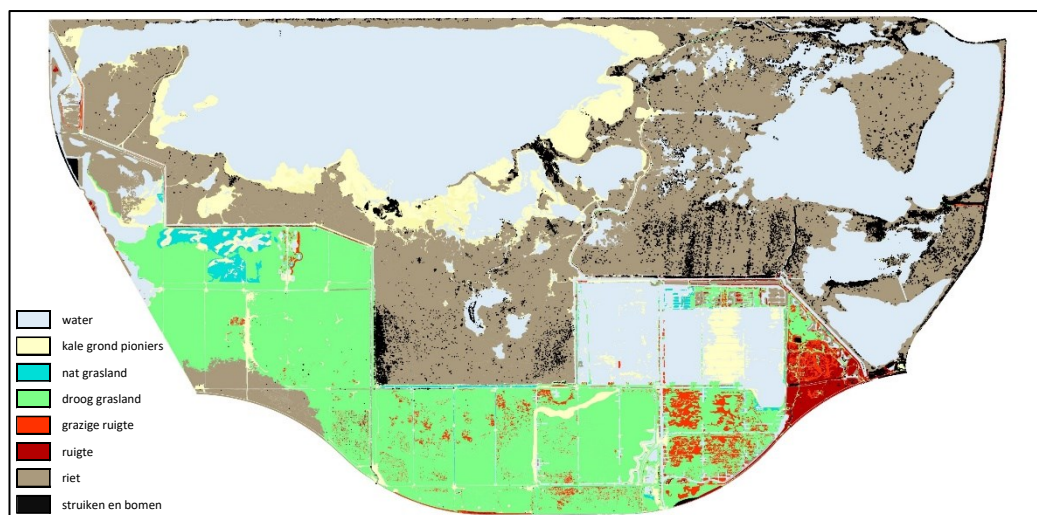
Op basis van de landsdekkende luchtfoto's wordt gemiddeld eens in de vier jaar een vegetatiestructuurtypenkaart van de Oostvaardersplassen gemaakt. In verband met de moerasreset is de frequentie verhoogd naar eens in de 2 jaar. De laatste kaart is in 2021 gemaakt (fig. 2.2.1) en de ontwikkeling wordt vanaf 1996 weergegeven (fig. 2.2.2). Ten behoeve van de jaarlijkse broedvogelkartering in het moeras wordt een gedetailleerde vegetatiekaart gemaakt van het moeras (fig. 2.2.3) om de resultaten van de transectmonitoring te extrapoleren naar het hele moeras (Beemster, Sikkema, Attema, Stoker 2022).

In 2021 kwam in het westelijk moeras, als gevolg van lagere waterstanden door de drogere zomer en de start van de moerasreset, meer kale grond in combinatie met pioniervegetatie voor en minder water (fig. 2.2.1). Grote delen van de drooggevallen grond waren bedekt met de geelbloeiende moerasandijvie. Het areaal riet en houtigen bleef

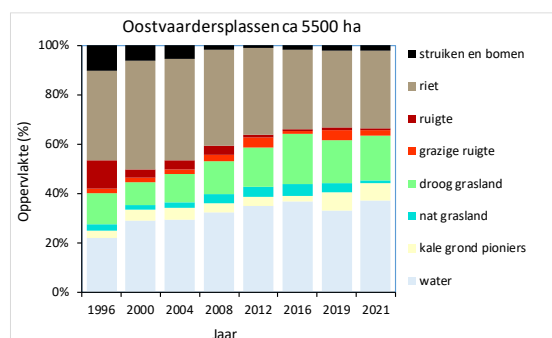
ongeveer gelijk aan dat van 2019. In het oostelijk moerasdeel bleven de waterstanden hoog en daarmee hoger dan in het westelijk deel (zie ook fig. 2.1.2). Hierdoor kwam in het oostelijk moeras nauwelijks kale grond in combinatie met pioniers voor. Ook in dit deel bleef het areaal riet en houtigen vrijwel gelijk met de voorgaande kartering.

In het grazige deel werd de vegetatie in 2021 nog steeds gedomineerd door kortgrazig grasland als gevolg van de begrazing door grote herbivoren en de grote aantallen ganzen die het gebied bezoeken. Op diverse plekken kwamen delen voor waar ook enige verruiging optrad doordat het aantal grote grazers niet meer zo hoog is als vóór 2018. Deze eerste verruiging is met name natuurlijk binnen de plantvakken zichtbaar waar de grote grazers tijdelijk niet kunnen komen, maar ook daarbuiten kwam dit in 2021 voor als gevolg van de lagere aantallen grote herbivoren. Het areaal water, met name op de natte graslanden, was in 2021 groter vanwege de hogere waterstanden daar (zie ook fig. 2.1.3).

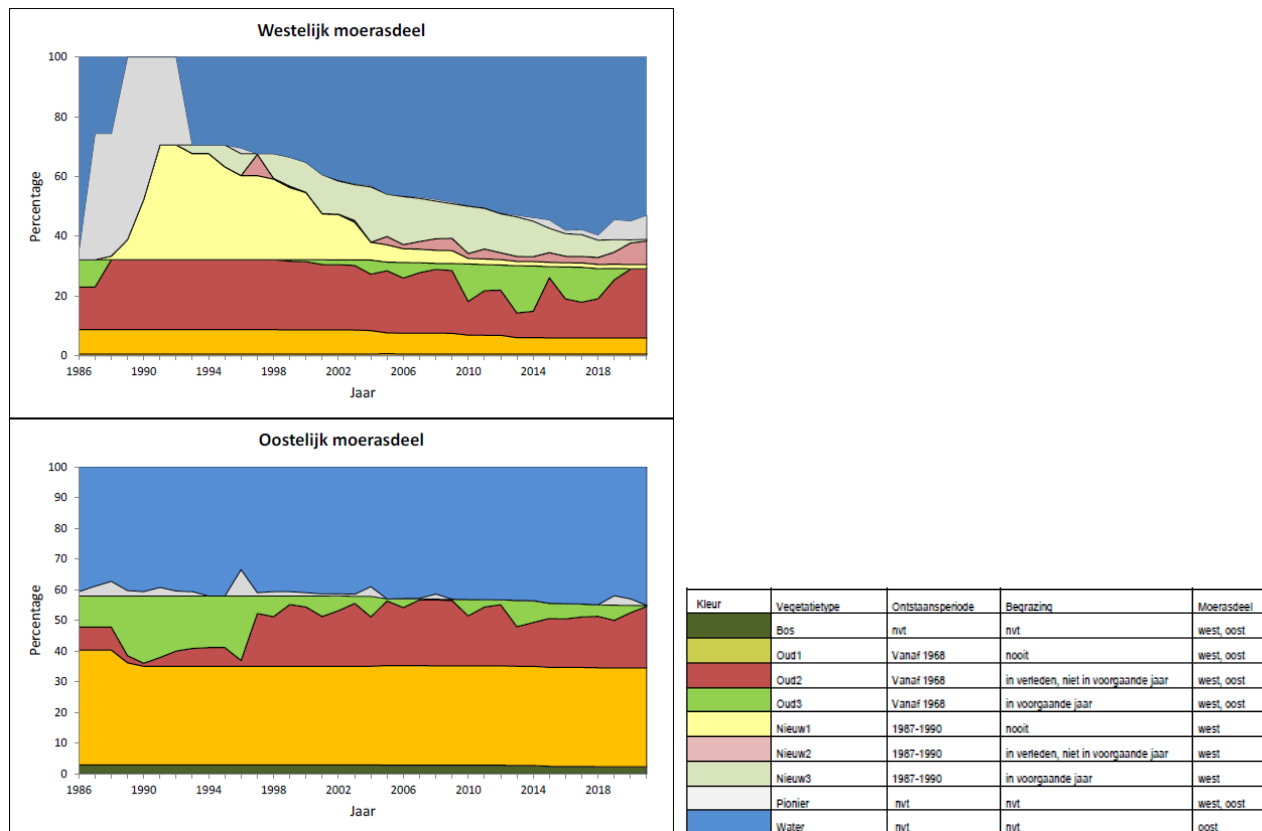
Bij de langere termijnontwikkeling is te zien dat in de Oostvaardersplassen vanaf 1996 de arealen water en droog grasland zijn toegenomen en riet en struiken/bomen zijn afgenomen (fig. 2.2.2). In het westelijk deel van de moeraszone is de rietvegetatie onder invloed van onder andere de begrazing door Grauwe ganzen (fig. 2.2.4) in de ruiperiode vanaf 1994 geleidelijk afgenomen met ca. 25% (fig. 2.2.3) (Beemster, Sikkema, Attema, Stoker 2022). Nat grasland, kale grond in combinatie met pioniers, grazige ruigtes en ruigtes variëren in oppervlakte. In de randzone wisselen nat grasland en kale grond/pioniers elkaar in areaal af als gevolg van variatie in waterstanden. Door hogere waterstanden verdwijnt nat grasland en gaat over in natte pioniervegetatie. Bij lagere waterstanden verdwijnen weer de natte pioniers en domineert het natte grasland meer. De ruigtes verdwijnen bij toenemende aantallen grote grazers en komen terug als deze weer afnemen, wat na 2018 het geval was.

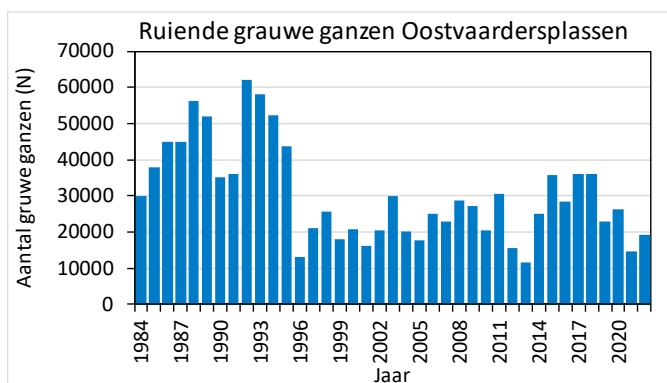
Figuur 2.2.1 Vegetatiestructuurtypen Oostvaardersplassen 2021.

Figuur 2.2.2 Ontwikkeling vegetatiestructuurtypen Oostvaardersplassen.

Figuur 2.2.3 Ontwikkeling vegetatiestructuurtypen moeras. Bron: Beemster, Sikkema, Attema, Stoker 2022.

Figuur 2.2.4 Aantal ruiende Grauwe ganzen in de Oostvaardersplassen. Bron: RWS.

In de zomer en het najaar van 2022 stond het westelijk moeras in het kader van de moerasreset, zo goed als droog en was de kale bodem binnen enkele weken bedekt met pioniervegetatie (Foto 2.2.1).

Foto 2.2.1 In 2022 lag het westelijk moeras droog in het kader van de moerasreset. Links grote plas richting Hoekplas, midden grote plas richting Hollandse Hout, rechts grote plas ter hoogte van de Willemsvaart. De gele planten zijn moerasandijvie.

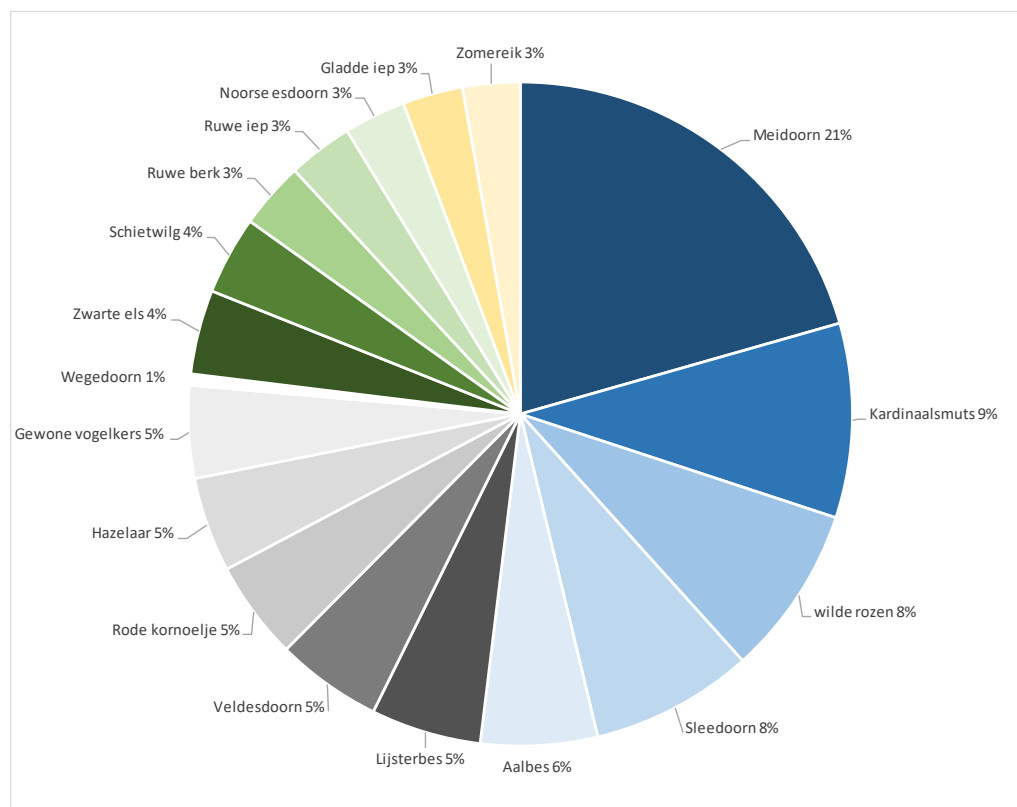
2.3 Inplant struiken en bomen in het grazige deel

Vanaf 2012 is gestart met het inplanten van struiken en bomen in de Driehoek. Vanaf 2020 is dat ook het geval op het Stort en in de Beemdlanden. In totaal is 140 ha aan plantvakken gerealiseerd in 2022 (fig 2.3.1). Daarnaast zijn in de Driehoek ook solitaire bomen buiten de plantvakken geplant.

In de plantvakken zijn struiken en bomen geplant die van nature voorkomen op deze voedselrijke bodems waarbij het accent ligt op soorten die bestand zijn tegen begrazing door middel van anti-vraatstoffen (bijv. eik) of doornen (bijv. meidoorn, sleedoorn) (fig. 2.3.2). Daarnaast zijn ook snelle groeiers (zoals wilgen) geplant, die weliswaar minder goed tegen begrazing kunnen, maar in de eerste jaren al snel voor beschutting kunnen zorgen. Iets meer dan 75% bestaat uit struikvormers en lage bomen en iets minder dan 25% uit bomen.

Figuur 2.3.1 Locaties plantvakken in de grazige rand en de Driehoek. In totaal is 140 ha plantvakken gerealiseerd in 2022.

Figuur 2.3.2 Aandeel ingeplante struiken en bomen in de plantvakken op het Stort en in de Beemdlanden.

3. Vogels

De Oostvaardersplassen is een Natura 2000 gebied waarvoor 31 vogelsoorten zijn gekwalificeerd. In de beschrijving van de N2000 doelsoorten is in de grafieken met een horizontale lijn de gewenste 'draagkracht' van het gebied weergegeven. Deze gewenste 'draagkracht' is beschreven in de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000 gebied de Oostvaardersplassen. De gewenste 'draagkracht' van het gebied geeft het aantal individuen van een soort weer dat het gebied kan herbergen, gebaseerd op de grootte en kwaliteit van het gebied en de verschillende habitatelementen die het voorkomen van de soort mogelijk maken (Ministerie van LNV, 2009). Voor de broedvogels heeft het Ministerie van EZ de gewenste 'draagkracht' in de instandhoudingsdoelen gebaseerd op het gemiddeld aantal broedparen in de jaren 1999-2003. Bij niet broedvogels wordt de gewenste draagkracht uitgedrukt door seizoensgemiddelden (sg; gemiddeld aantal waargenomen vogels per maand over de periode juli tot en met juni) of seizoensmaxima (smax; hoogste aantal over de periode juli tot en met juni indien tellingen ontbreken).

Voor een uitgebreide analyse van de ontwikkelingen van de N2000 doelsoorten wordt verwezen naar het Natura 2000 beheerplan Oostvaardersplassen en Beemster, Sikkema, Attema, Stoker (2022).

3.1 Natura 2000 Broedvogels moeras

Algemeen

Hoewel de monitoringsrapportage tot en met 2022 loopt, worden de resultaten van alleen de koloniebroeders Aalscholver, Grote zilverreiger, Kleine zilverreiger en Lepelaar tot en met 2022 gegeven. Van de overige soorten zijn alleen gegevens tot en met 2021 bekend. De gegevens van deze soorten voor 2022 komen pas in 2023 beschikbaar in verband met de analyse van de moerasvegetatie (opname augustus 2022), en zullen dus pas in 2023 gerapporteerd worden.

Grotere, in kolonies broedende vogels worden jaarlijks geteld vanuit het vliegtuig. Enkele grotere en verspreid voorkomende broedvogels (kiekendieven, Roerdomp, Porseleinhoen) worden jaarlijks geteld vanaf de grond waarbij het hele gebied wordt bestreken.

Voor een aantal soorten betreffen de aantallen broedparen 'geschatte' aantallen. Het gaat hier met name om verspreid voorkomende, kleinere soorten die in hoge aantallen kunnen voorkomen en waarvan het moeilijk is om de aantallen in het hele gebied te tellen vanwege de moeilijke begaanbaarheid van het gebied. De aantallen broedparen van deze soorten zijn geschat op basis van een steekproef in transecten. Hierbij zijn aan de hand van de transecttellingen de dichtheden van broedparen per vegetatietype berekend. Vervolgens is een actuele vegetatiekaart van het moerasdeel gemaakt. Vermenigvuldiging van de oppervlakten van de vegetatietypen uit de vegetatiekaart met de dichtheden uit de steekproeven levert dan een totaal aantal geschatte broedparen voor het moeras. Doordat de vegetatiekaart van 2022 nog niet gereed is, kunnen de aantallen van deze soorten nog niet gegeven worden. De vegetatiekaart wordt gemaakt op basis van de landsdekkende luchtfoto en veldbezoeken. De landsdekkende luchtfoto komt meestal pas aan het eind van het jaar of in de winter van het volgende jaar uit.

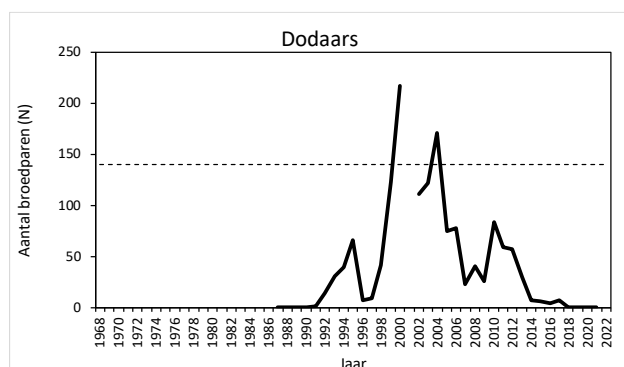
Een aantal landschappelijke ontwikkelingen is verantwoordelijk voor de veranderingen in broedvogelbevolking van de moeraszone in de Oostvaardersplassen. In recente jaren was in het westelijk moerasdeel sprake van een doorgaande afname van het areaal niet door ganzen of grote herbivoren begraasde moerasvegetatie. De nieuwe moerasvegetatie - ontstaan tijdens de drooglegging van 1987-1990 - wordt de laatste jaren bijna geheel door ganzen begraasd. De oude moerasvegetatie - ontstaan na de drooglegging van Zuidelijk Flevoland in 1968 - werd eerst nauwelijks aangepakt, maar wordt de laatste jaren in toenemende mate begraasd/betreden door ganzen en edelherten. Deze ontwikkeling gaat gepaard met een toename van het areaal open water, een afname van het areaal helder water en fragmentering van het oude riet door paden van edelherten. In 2014 was verder door een verlaging van de stuwhoogte sprake van een laag waterpeil in het moeras (ca. 20 cm lager dan in 2013) wat direct effect had op een aantal vogelsoorten. In 2018 is een start gemaakt met de geleidelijke verlaging van het waterpeil in het westelijk deel van het moeras in het kader van de Natura 2000 maatregelen, daarnaast traden in die periode ook droge zomers op die het waterpeil nog verder deden zakken, waardoor het voor sommige soorten weer minder aantrekkelijk wordt om in het moeras te verblijven.

Voor een uitgebreide beschrijving van de ontwikkelingen van de Natura 2000 broedvogels wordt verwezen naar Beemster, Sikkema, Attema, Stoker (2022)

Dodaars

Na het opzetten van het water na de drooglegging van 1987-1990 nam het aantal broedparen toe tot meer dan 50 in 1995. Na de waterpeilverhoging van 1998 in het westelijk moerasdeel nam het aantal broedparen verder toe tot meer dan 200 in het jaar 2000. Daarna zijn de aantallen sterk afgenomen met name door een afname van het moerasareaal

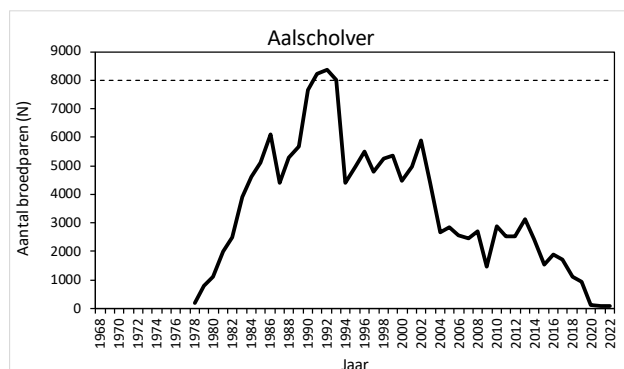
en de vertroebeling van het water in het moeras (fig. 3.1.1). Als gevolg van het lage waterpeil is het aantal in 2014 afgenomen tot slechts enkele broedparen. In 2015 leidde de waterpeilverhoging in het moeras niet tot een herstel van het aantal broedparen. In 2017 was het aantal broedparen iets toegenomen ten opzichte van het voorgaande jaar maar lag nog steeds zeer laag, vanaf 2018 is het aantal weer afgenomen tot een minimum door de lage waterstanden als gevolg van de moerasreset. De aantallen liggen al vanaf 2005 onder de instandhoudingsdoelstelling.

Figuur 3.1.1 Geschatte aantal broedparen Dodaars in de moeraszone. Op basis van jaarlijkse transecttellingen van de grond. De horizontale lijn geeft het N2000 instandhoudingsdoel weer. Bron: Beemster, Sikkema, Attema, Stoker 2022.

Aalscholver

Het aantal broedparen Aalscholwers steeg vanaf 1978 sterk tot bijna 8.400 paar in 1992 (fig. 3.1.2). Na 1992 nam het aantal broedparen af tot circa 5.000 paar en bleef het vrij stabiel tot ongeveer 2003. Daarna vond een verdere afname plaats tot ongeveer 2.500 paar. De afgelopen jaren bleef het aantal broedparen tot 2013 vrij stabiel rond deze 2.500. In 2014 en 2015 is het aantal broedparen weer verder afgenomen tot ongeveer 2000. In 2016 was er sprake van een lichte stijging maar vanaf 2017 is de populatie alleen maar afgenomen en in 2020 zijn de aantallen gedaald tot 100 broedparen. Aalscholwers foerageren vooral buiten de Oostvaardersplassen in het Marker- en IJsselmeer. Veranderingen in het aantal broedparen worden vooral gestuurd door veranderingen die daar in het voedselaanbod (vis) optreden, met name in het Markermeer/IJsselmeer. Het aantal broedparen ligt al geruime tijd onder de instandhoudingsdoelstelling.

Figuur 3.1.2 Aantal getelde broedparen Aalscholwers in de moeraszone. Op basis van jaarlijkse tellingen vanuit het vliegtuig. De horizontale lijn geeft het N2000 instandhoudingsdoel weer. Bron RWS.

Reigers en Lepelaars

De Grote en Kleine zilverreiger hebben een spectaculaire groei doorgemaakt in de afgelopen jaren (fig. 3.1.3). De broedpopulatie van de Grote zilverreiger groeide tot circa 140 paren in 2006, die van de Kleine zilverreiger tot meer dan 25 paren in 2005 en 2006. In 2007 nam het aantal broedparen van beide soorten sterk af, waarschijnlijk mede door verstoring door broedende Zeearenden. Dit leidde tot een verplaatsing van de broedkolonie. In de jaren daarna is het aantal broedparen van Grote zilverreiger weer toegenomen tot bijna 200 paren in 2013. In 2014 vond een afname plaats tot iets meer dan 120 paren, die waarschijnlijk verband houdt met het lage waterpeil in het moeras. In 2015 herstelde de broedpopulatie zich weer tot 166 paar en in 2016 is de populatie weer verder toegenomen. Vanaf 2017 nam het aantal broedparen echter sterk af als gevolg van de lagere waterpeilen. Vanaf 2019 schommelt het aantal broedparen rond de 80.

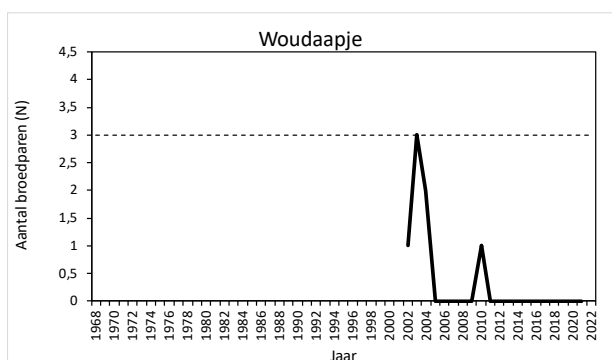
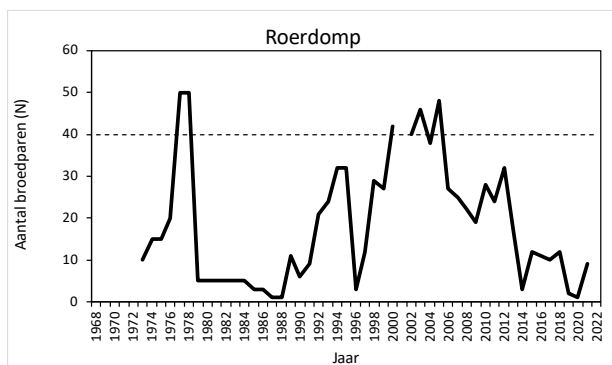
De Kleine zilverreiger heeft na 2006 nauwelijks meer gebroed in het moeras en kwam na 2013 niet meer tot broeden. Na een periode van 10 jaar afwezigheid als broedvogels was de Kleine zilverreiger in 2022 weer aanwezig met drie broedparen.

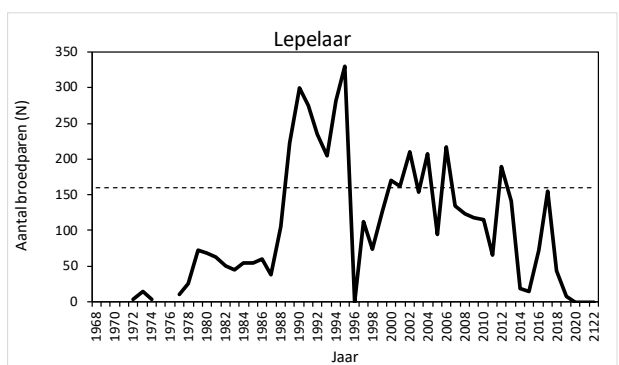
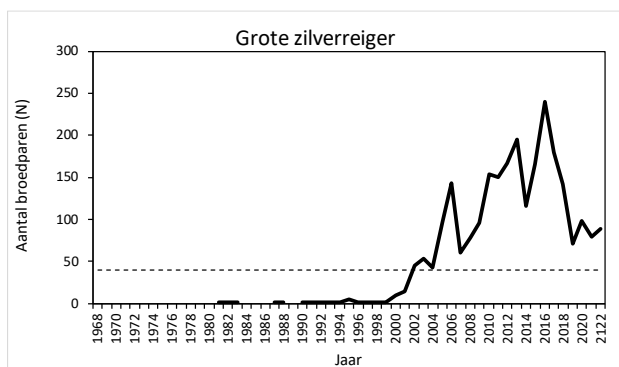
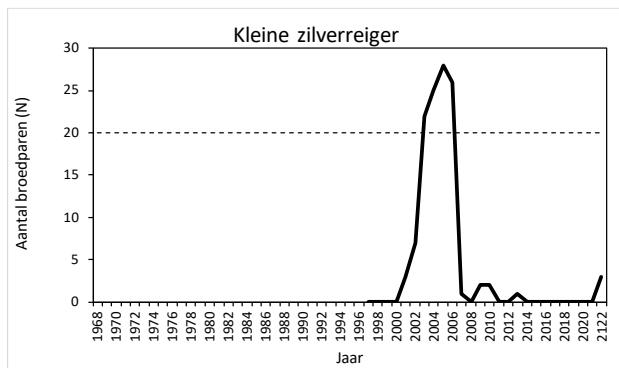
Het aantal broedparen Roerdomp fluctueerde sterk in de afgelopen jaren. In de jaren zeventig nam het aantal na een waterpeilverhoging sterk toe, maar na het verdwijnen van de moerasvegetatie onder invloed van de ruiende grauwe ganzen, verdwenen de meeste weer. Na de drooglegging van het westelijk moerasdeel in 1987-1990 en vervolgens herinundatie (vanaf 1991) namen de aantallen weer sterk toe, met een dip in 1996 als gevolg van de zeer droge zomer, tot bijna 50 paren in 2005. Daarna is het aantal afgenomen. In 2014 was sprake van slechts enkele broedparen als gevolg van het lage waterpeil in het moeras. De verhoging van het waterpeil in het moeras leidde in 2015 weer tot een toename van het aantal broedparen. Na 2015 bleef de populatie enkele jaren rond de 10 broedparen, waarna het in 2019 en 2020 weer sterk afnam tot slechts een broedpaar. In 2021 vond weer een toename plaats tot 9 broedparen. Vanaf 2005 is er gemiddeld sprake van een sterke afname. De lage aantallen van de laatste jaren hangen ook sterk samen met de lagere waterpeilen door het weer en de moerasreset.

Broedgevallen van Woudaapjes zijn vooral vastgesteld in de periode 2000-2004, kort na de waterpeilverhoging van 1998 in het westelijk moerasdeel, toen ook de Roerdomp het meest algemeen was. In de jaren erna zijn nauwelijks broedvogels meer vastgesteld. Na 2011 is de soort niet meer waargenomen als broedvogel.

De Lepelaar vestigde zich begin jaren '70 in het moeras. Het aantal broedparen nam daarna toe tot meer dan 300 paar in 1995. In 1996 verdween de Lepelaar als broedvogel doordat de broedlocatie door het lage waterpeil in het moeras bereikbaar werd voor vossen. In 1997 waren ze als broedvogel weer terug en vanaf dat jaar is het aantal weer toegenomen, maar niet meer in de aantallen zoals die begin jaren negentig gebruikelijk waren. Vanaf 2008 schommelen de aantallen sterk waarbij de lage aantallen een gevolg zijn van lage waterpeilen in het moeras. Zodra het waterpeil in het voorjaar weer hoog genoeg is, nemen de aantallen weer toe zoals in 2012 en 2017. Na 2017 zijn de aantallen broedparen zeer sterk gedaald en kwam de Lepelaar in 2020-2022 niet als broedvogel voor. Hoewel de aantallen van jaar tot jaar sterk fluctueren, lijkt er toch sprake te zijn van een afnemende trend vanaf 2006 en kwam er vanaf 2020 geen broedpaar meer voor vanwege de lage waterstanden.

Roerdomp, Woudaapje, Kleine zilverreiger en Lepelaar liggen de laatste jaren onder de instandhoudingsdoelstelling. Alleen de Grote zilverreiger voldoet nog.

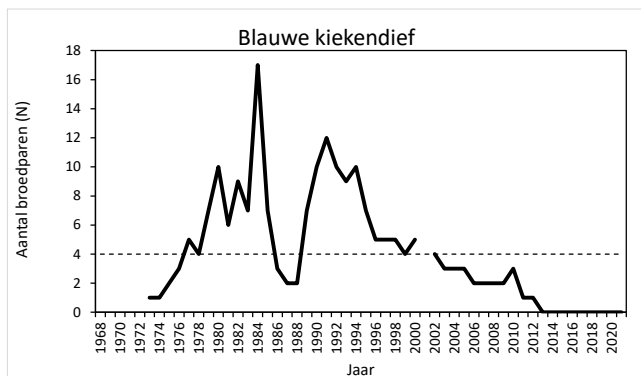
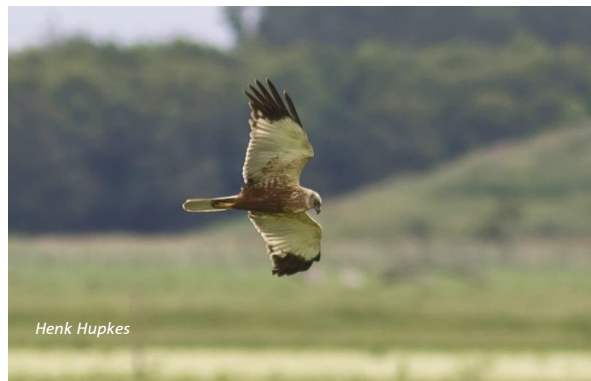
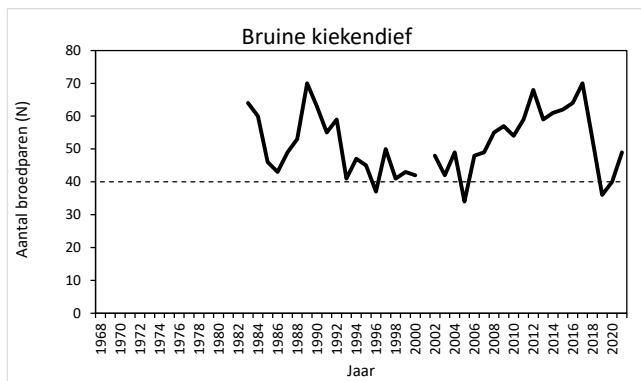
Figuur 3.1.3 Aantal getelde broedparen Roerdomp, Woudaapje, Kleine zilverreiger, Grote zilverreiger en Lepelaar in de moeraszone. Grote en Kleine zilverreiger en Lepelaar op basis van jaarlijkse tellingen vanuit het vliegtuig (Bron RWS). Roerdomp en Woudaapje op basis van jaarlijkse integrale tellingen vanaf de grond. De horizontale lijn geeft het N2000 instandhoudingsdoel weer. (Bron Beemster, Sikkema, Attema, Stoker, 2022; RWS).

Bruine en Blauwe kiekendief

Het aantal broedparen van de Bruine kiekendief is in het verleden afgenomen van ca. 70 in 1989 tot ruim 40 in 1999 (fig. 3.1.4). In deze periode ging de foerageerfunctie van het grazige deel grotendeels verloren. Vanaf 2000 was weer sprake van een toename van het aantal broedparen. In 2014 werden ruim 60 broedparen geteld oplopend tot 70 in 2017. Na 2017 trad een sterke daling op tot minder dan 40 in 2019. Daarna is weer sprake van een toename en liggen de aantallen boven het instandhoudingsdoel.

Door uitbreidende ganzenbegrazing en toenemende betreding door Edelherten is het westelijk moerasdeel mogelijk geschikter geworden als foerageergebied voor Bruine kiekendieven, maar minder geschikt om te broeden. Doordat Bruine kiekendieven zich hebben verplaatst naar het oostelijk moerasdeel, dat minder intensief door ganzen wordt begraasd en door Edelherten wordt betreden, nam de broedpopulatie in het moeras als geheel in deze periode aanvankelijk zelfs toe. Vanaf 2019 lijkt dit niet meer het geval te zijn en nam de totale populatie af. Dit hangt samen met de verdere waterpeilverlaging in het westelijke moeras waardoor dit deel nog ongeschikter is geworden als broedgebied.

Voor de Blauwe kiekendief blijkt de omgeving van de Oostvaardersplassen niet voldoende geschikt te zijn geweest om zich in het gebied als broedvogel te handhaven. In 2013 werd de soort voor het eerst sinds 1972 niet meer als broedvogel in het moeras aangetroffen. De soort broedde sinds 2005 niet meer succesvol in de Oostvaardersplassen. Vanaf 2002 ligt het aantal onder het instandhoudingsdoel.

Figuur 3.1.4 Aantal getelde broedparen Bruine en Blauwe kiekendief in de moeraszone. Op basis van jaarlijkse integrale tellingen vanaf de grond. De horizontale lijn geeft het N2000 instandhoudingsdoel weer. (Bron W. Schipper en Beemster, Sikkema, Attema, Stoker 2022).

Porseleinhoen, Blauwborst, Snor, Rietzanger, Grote karekiet

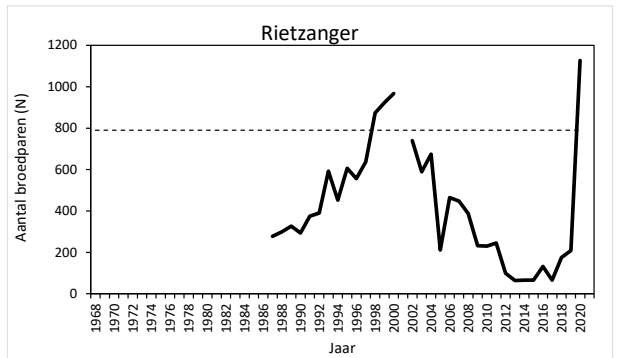
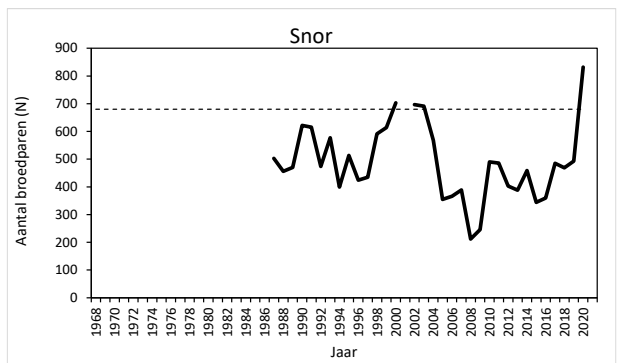
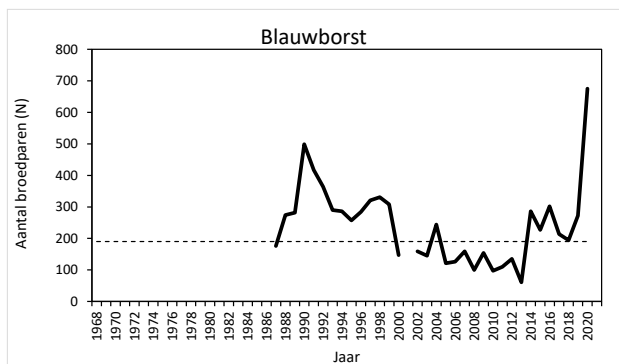
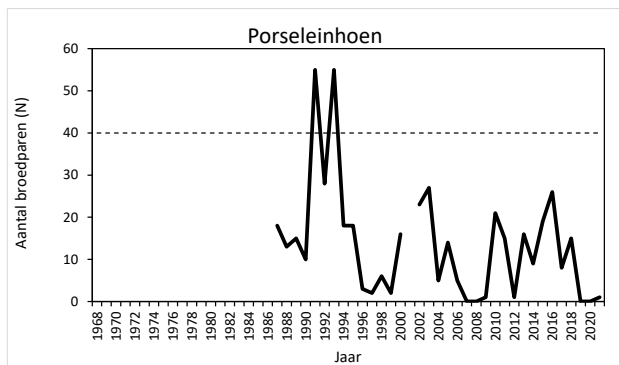
Na de drooglegging van 1987-1990 en de herinundatie in 1991 nam het aantal broedparen Porseleinhoen enkele jaren sterk toe (fig. 3.1.5). Sinds 1994 is sprake van een lager, sterk fluctuerend aantal broedparen waarbij de aantallen onder de instandhoudingsdoelstelling liggen. Door zijn voorkeur voor meer open moerasvegetaties heeft het Porseleinhoen geprofiteerd van de toegenomen begrazing door Grauwe ganzen en betreding door Edelherten in het westelijk moerasdeel. Door de lagere waterstanden is in 2019 en 2020 geen broedpaar waargenomen; in 2021 werd wel weer een broedpaar waargenomen.

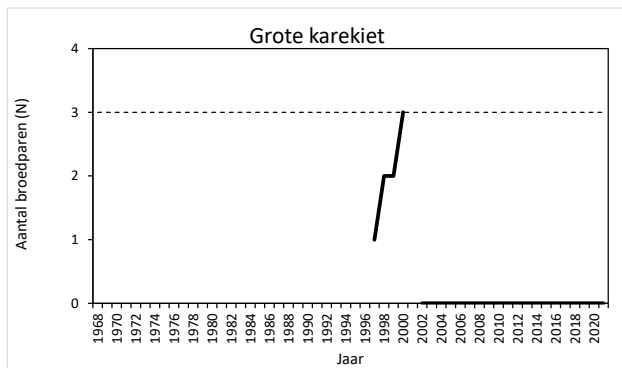
Met de drooglegging van het westelijk moerasdeel in 1987-1990 nam het aantal broedparen Blauwborst sterk toe. Sinds de herinundatie in 1991 en vooral de waterpeilverhoging in 1998 is het aantal geleidelijk weer afgenomen. Het lage waterpeil in 2014 leidde onmiddellijk tot een opleving van het aantal broedende Blauwborsten (fig. 3.1.5). In 2015 nam, als gevolg van het hogere waterpeil in het moeras, het aantal broedparen in het westelijk deel van het moeras weer licht af. Vanaf 2016 nemen de aantallen weer toe als gevolg van de lagere waterstanden en liggen de aantallen boven de doelstelling. Na 2018 namen de aantallen zeer sterk toe tot meer dan 660 in 2020 en 2021, waardoor de aantallen ver boven de instandhoudingsdoelstelling liggen.

De broedpopulatie van de Snor was in 1987-2011 tamelijk stabiel met alleen lagere schattingen tussen 2005-2009. Wellicht kan dit verklaard worden door relatief drogere omstandigheden in het oostelijk moerasdeel. De toename in 2010 kan mogelijk (deels) verklaard worden door gunstige omstandigheden in het overwinteringsgebied in Afrika. Landelijk was er toen namelijk sprake van een lichte toename van het aantal Snorren. Vanaf dat jaar schommelen de aantallen tussen de 400-500 broedparen en ligt het daarmee onder de instandhoudingsdoelstelling. Ook bij de Snor is vanaf 2018 een zeer sterke toename te zien zoals bij de Blauwborst. In 2020 worden meer dan 800 broedparen geschat en in 2021 is het aantal weliswaar iets afgenomen maar ligt met meer dan 700 broedparen boven de instandhoudingsdoelstelling. Anders dan bij de Blauwborst heeft waterpeilverlaging juist een negatief direct effect: de snor broedt in geïnundeerd riet. De toename zal daardoor meer zitten in een afname van de rietbegrazing door ganzen (Beemster, Sikkema, Attema, Stoker 2022), vanwege de lagere waterpeilen (dus een indirect effect van waterpeilverlaging).

Het aantal broedparen Rietzanger nam na de drooglegging van 1987-1990 sterk toe tot bijna 1000 broedparen in 2000, waarna de aantallen weer even snel afnamen. Het waarom van de afname na 2001, met name die in het oostelijk moerasdeel, is nog onduidelijk. Na 2014 is er sprake van een lichte toename en vanaf 2018 van een zeer sterke toename tot meer dan 1000 broedparen in 2020 als gevolg van de drogere omstandigheden in het moeras. In 2020 lagen de aantallen weer boven de instandhoudingsdoelstelling nadat het een lange periode ver eronder lag. In 2021 lagen de aantallen net onder de instandhoudingsdoelstelling.

De Grote karekiet kwam in de periode 1997-1999 als broedvogel voor in het moeras. Daarna zijn geen broedgevallen meer waargenomen.

Figuur 3.1.5 Geschatte aantallen broedparen Porseleinhoen, Blauwborst, Snor, Rietzanger, Grote karekiet in de moeraszone. Op basis van jaarlijkse integrale tellingen vanaf de grond. De horizontale lijn geeft het N2000 instandhoudingsdoel weer. (Bron Beemster, Sikkema, Attema, Stoker 2020).

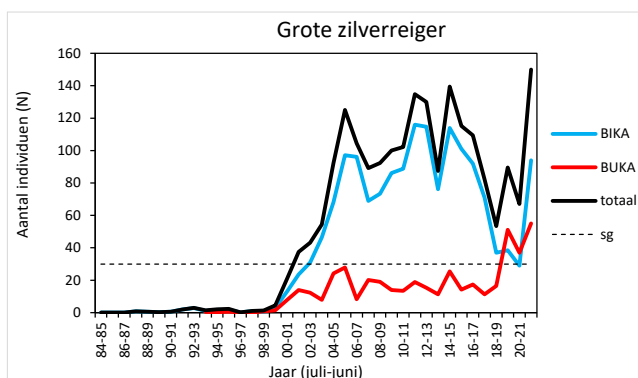
3.2 Natura 2000 niet-broedvogels moeras en grazige deel

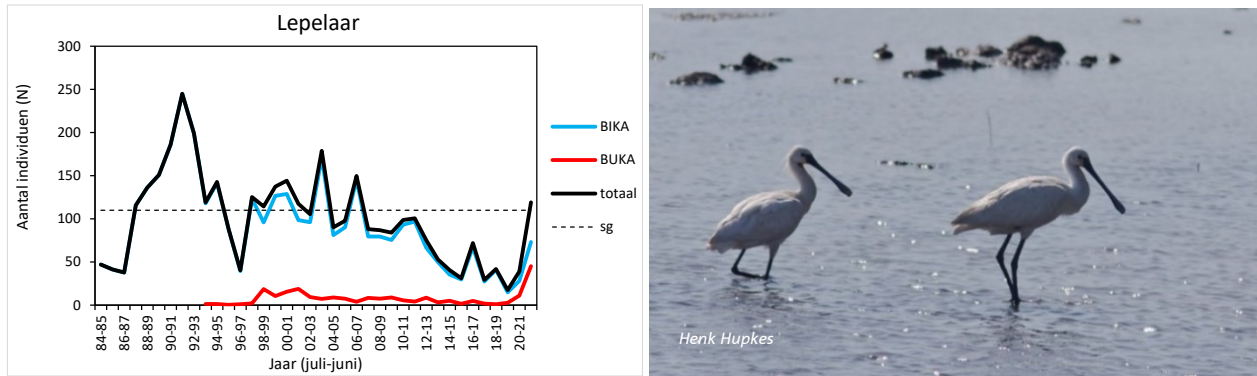
Vanaf de jaren tachtig in de vorige eeuw worden maandelijks vogels geteld vanuit een vliegtuig. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen vogels in het moerasdeel en het grazige deel.

Grote zilverreiger en Lepelaar

De Grote zilverreiger nam vanaf 2000 sterk toe (fig. 3.2.1). Na 2006 fluctueerden de aantallen sterk, maar was er gemiddeld geen sprake van een toe- of afname. Na 2015 zijn de aantallen sterk afgenomen in het moeras als gevolg van de drogere omstandigheden. In de moeraszone werden gemiddeld meer Grote zilverreigers geteld dan in het grazige deel. Vanaf 2019–2020 nam het aantal waargenomen Grote zilverreigers in het grazige deel toe en werden er meer grote zilverreigers waargenomen dan in het moeras. In het grazige deel werden de Grote zilverreigers vooral op de licht verruigde graslanden binnen en buiten de plantvakken aangetroffen. In deze ruigere graslanden worden in het veld ook veel activiteiten van muizen waargenomen; veel meer dan in de sterk begraasde korte graslanden.

Lepelaars worden al vanaf 1984 waargenomen (fig. 3.2.1). Vanaf dat jaar steeg het aantal waargenomen Lepelaars exponentieel tot een maximum in 1992, waarna het weer afnam. Vanaf 1992 schommelde het aantal waargenomen Lepelaars sterk tussen de jaren, en is er vanaf 2010 sprake van een dalende trend. Vanaf 2015 is er weer sprake van een lichte toename, maar daarna namen de aantallen verder af. Vanaf 2019-2020 is er sprake van een sterke toename zowel in het moeras als in de grazige rand. Mogelijk dat de veranderingen in waterpeil ook geleid hebben tot veranderingen in de vissamenstelling (verdwijnen grote karpers door lage waterstanden waardoor ruimte ontstaat voor andere vissen). In de moeraszone werden meer Lepelaars waargenomen dan in het grazige deel. Vanaf 2007 lagen de aantallen onder de instandhoudingsdoelstelling, maar door de sterke toename na 2019-2020 liggen de aantallen in 2021-2020 weer boven het doel.

Figuur 3.2.1 Gemiddelde aantallen Grote zilverreigers en Lepelaars per waarneming per jaar op basis van maandelijkse tellingen vanuit het vliegtuig. sg = seizoensgemiddelde gewenste draagkracht N2000. BIKA is binnenkaads = moeraszone; BUKA = buitenkaads = grazige randzone; totaal = BIKA+BUKA. Seizoen juli-juni is conform N2000 werkwijze.

Zwanen en ganzen

Na een sterke toename van de Wilde zwaan in 1991-1992, daalde het gemiddeld aantal waargenomen Wilde zwanen geleidelijk tot een minimum in 2009-2010 (fig. 3.2.2). Daarna waren de aantallen min of meer stabiel. In de moeraszone werden meer Wilde zwanen waargenomen dan in het grazige deel. Vanaf 2007 liggen de aantallen onder het instandhoudingsdoel.

Grauwe ganzen en Kolganzen worden al vanaf 1984 waargenomen en Brandganzen pas vanaf 1990 (Fig. 3.2.2). Het aantal waargenomen Grauwe ganzen varieerde van jaar tot jaar, maar er is wel sprake van een toename in de tijd. Opvallend is de piek in 2000/2001, die door een enkele waarneming wordt veroorzaakt: tijdens de waarneming van november 2000 werden meer dan 42000 Grauwe ganzen waargenomen. De aantallen grauwe ganzen fluctueren na 2000 sterk maar gemiddeld blijft het stabiel; gemiddeld ligt het rond het instandhoudingsdoel.

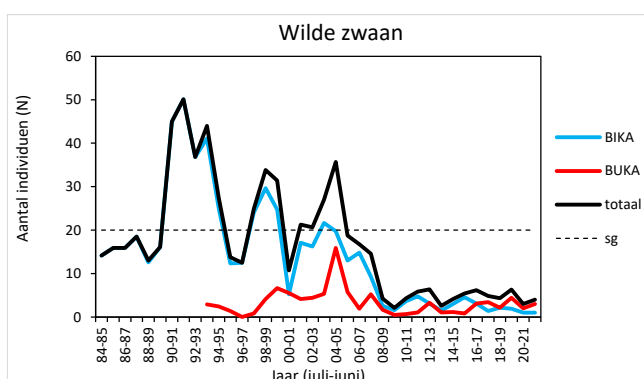
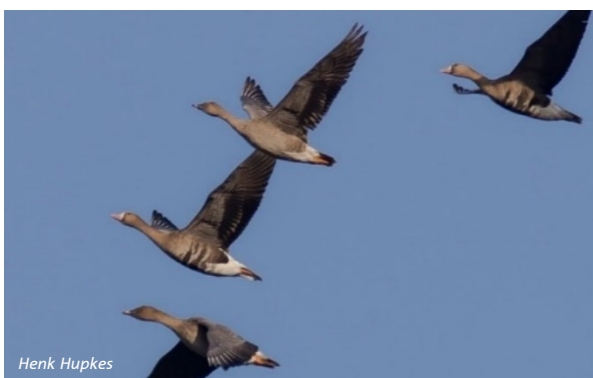
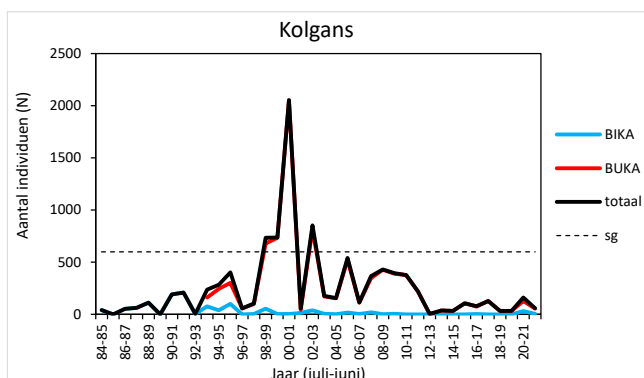
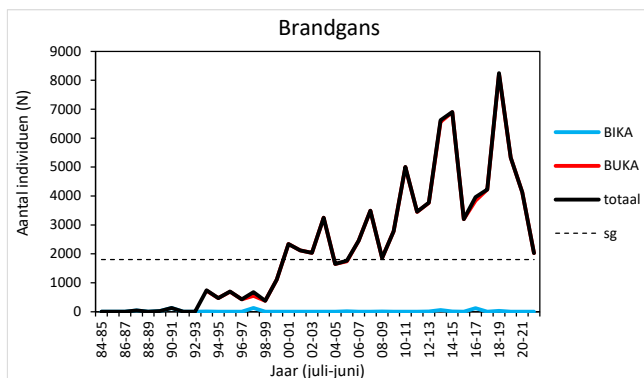
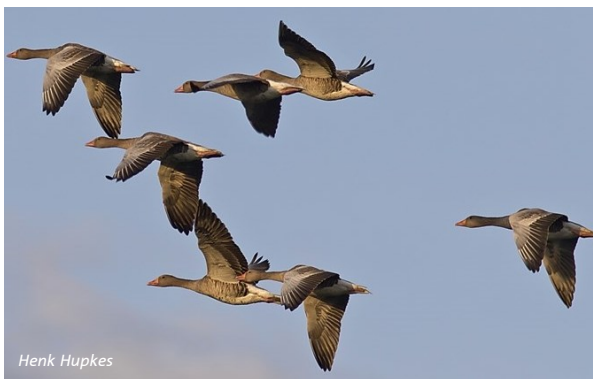
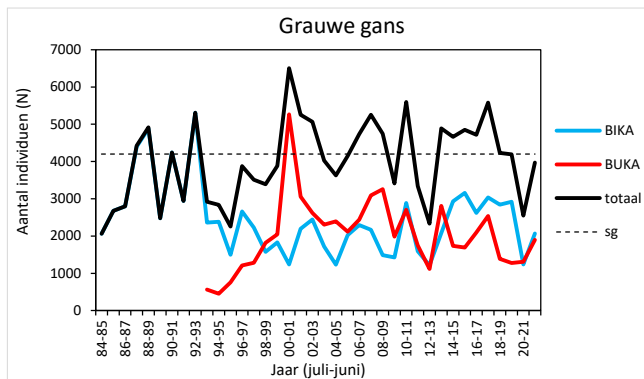
De aantallen Brandganzen zijn vanaf 1993 toegenomen. Hoewel de aantallen van jaar tot jaar sterk fluctueren, is er gemiddeld sprake van een positieve trend. De aantallen liggen gemiddeld boven het instandhoudingsdoel.

De aantallen waargenomen Kolganzen zijn in vergelijking met die van Grauwe ganzen en Brandganzen laag. Na een toename van de aantallen in 1998/1999, nam hun aantal al snel weer af in 2000/2001. In de periode daarna waren de aantallen min of meer stabiel.

Belangrijk om te weten is dat het hier gaat om ganzen die overdag worden waargenomen. Bekend is dat een groot deel van de ganzen dat de Oostvaardersplassen bezoekt, dit vooral 's nachts doet. Overdag trekken zij bij zonsopkomst naar foerageergebieden buiten de Oostvaardersplassen, waarna ze bij zonsondergang weer terugkeren naar de Oostvaardersplassen. Het kan hierbij om enkele tienduizenden ganzen gaan die via deze monitoring die overdag plaatsvindt, niet worden meegenomen, maar waarvoor de Oostvaardersplassen wel een zeer belangrijke functie vervult als slaapplek.

De ganzen die overdag werden waargenomen werden voornamelijk in het grazige deel aangetroffen. Buiten de ruiperiode van Grauwe ganzen zijn de Brandganzen de laatste jaren de meest talrijke ganzensoort in de Oostvaardersplassen.

Figuur 3.2.2 Gemiddelde aantallen Grauwe ganzen, Brandgansen, Kolgansen en Wilde zwaan per waarneming per jaar op basis van maandelijkse tellingen vanuit het vliegtuig. sg = seizoensgemiddelde gewenste draagkracht N2000. BIKA is binnenkaads = moeraszone; BUKA = buitenkaads = grazige randzone; totaal = BIKA+BUKA. Seizoen juli-juni is conform N2000 werkwijze.

Zwemeenden

Het aantal waargenomen Bergeenden is in de loop van de tijd afgenomen (Fig. 3.2.3). De laatste jaren nemen de aantallen weer sterk toe, met name in het moeras, als gevolg van de lagere waterstanden en liggen de aantallen weer boven het instandhoudingsdoel.

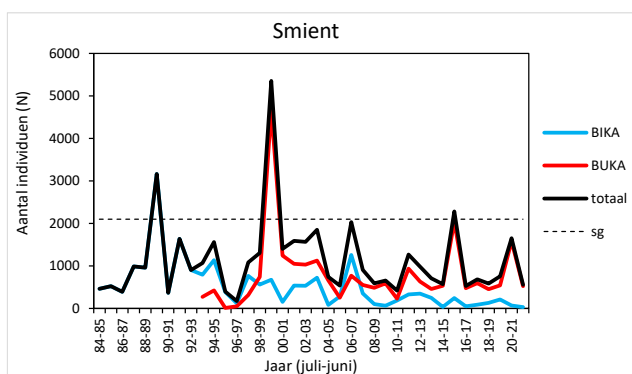
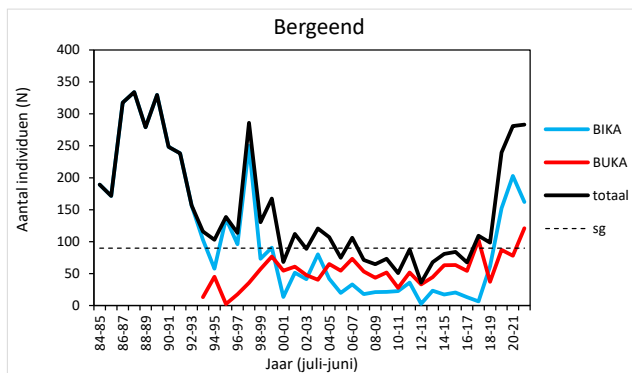
De aantallen waargenomen Smienten in de moeraszone namen na 1984 eerst toe tot een maximum in 1989/1990. Hierna namen de aantallen geleidelijk af. In het grazige deel is de trend vergelijkbaar met uitzondering van het jaar 1999/2000. In dat jaar werden in december 1999 en januari-februari 2000 tussen de 10.000 en meer dan 22.000 Smienten aangetroffen. De aantallen liggen gemiddeld onder het instandhoudingsdoel.

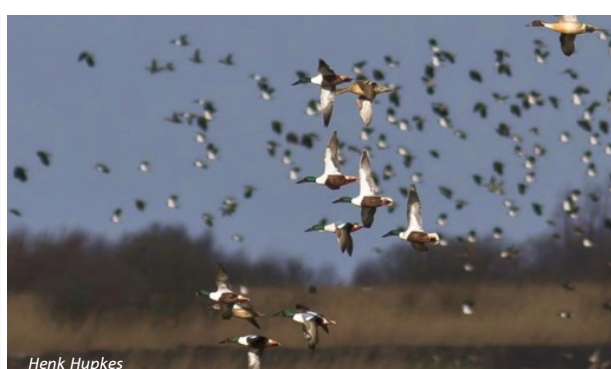
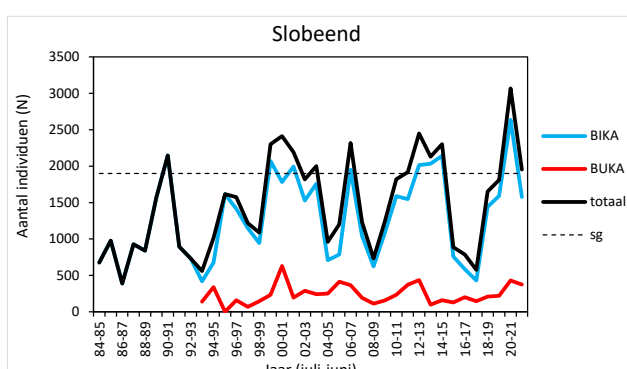
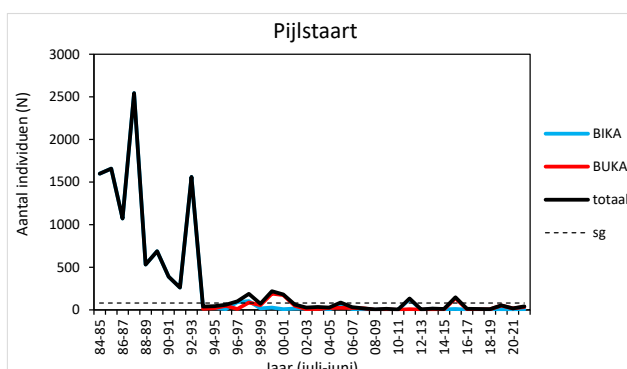
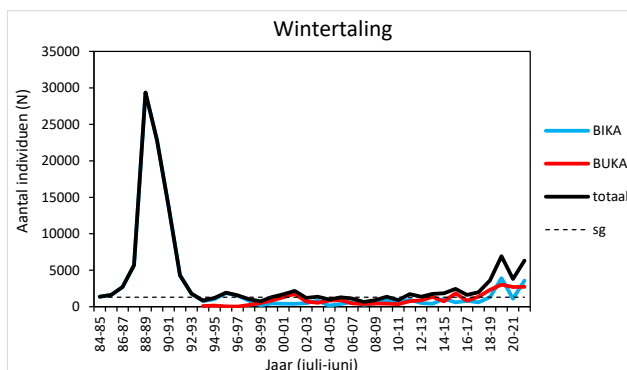
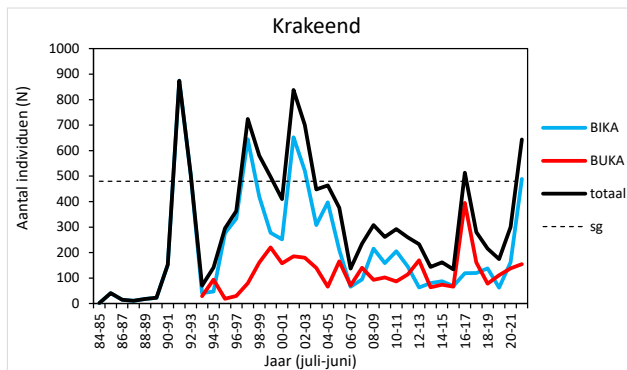
De aantallen Krakeenden piekten in 1992 en in de periode 1998-2003, nadat de waterstanden waren verhoogd. Na 2003 namen de aantallen af en de laatste jaren lijken de aantallen stabiel. In 2017 vond er een sterke toename van het aantal smienten plaats, met name in de grazige rand, die in de twee jaren daarna al weer sterk was afgenomen en lag het weer onder het instandhoudingsdoel. In 2020-2021 en 2021-2020 namen de aantallen weer sterk toe, maar nu vooral in het moeras.

Wintertalingen werden in zeer hoge aantallen (op enkele dagen tot meer dan 50 duizend in de herfst van 1989 en 1990) waargenomen in de moeraszone in de periode 1987-1990 tijdens de eerste drooglegging van het moeras toen er veel pioniervegetatie aanwezig was. Na de drooglegging namen de aantallen weer sterk af. De laatste jaren waren de aantallen in de moeraszone vrij stabiel. In het grazige deel is een toename te zien van 1998 tot 2003. Ook hier was door inrichtingsmaatregelen en vernatting tijdelijk veel pioniervegetatie aanwezig. Daarna nam de pioniervegetatie af en ook de aantallen Wintertalingen. De laatste jaren is weer een toename in de aantallen te zien. Dit hangt samen met de verlaging van het waterpeil, het ontstaan van kale slikvlakten waar zich vervolgens weer pioniervegetatie vestigt. De aantallen liggen dan ook weer boven het instandhoudingsdoel.

De aantallen Pijlstaarten namen na 1988 sterk af tot een minimum in 1993, waarna in de periode daarna de aantallen rond dat minimum blijven schommelen en ligt het aantal gemiddeld onder het instandhoudingsdoel.

De aantallen Slobeenden namelijk aanvankelijk licht toe na 1984 tot 1999. Daarna bleven de aantallen stabiel. Vanaf 2000 schommelen de aantallen sterk; gemiddeld lag het aantal onder het instandhoudingsdoel. De Slobeenden werden vooral in de moeraszone aangetroffen. De waterpeilverlaging in het moeras leverde aanvankelijk veel habitat (ondiep water), maar in 2022, als het hele westelijke moeras bijna droog staat, is dit habitat weer voor een groot deel verdwenen en nemen de aantallen slobeenden ook weer af.

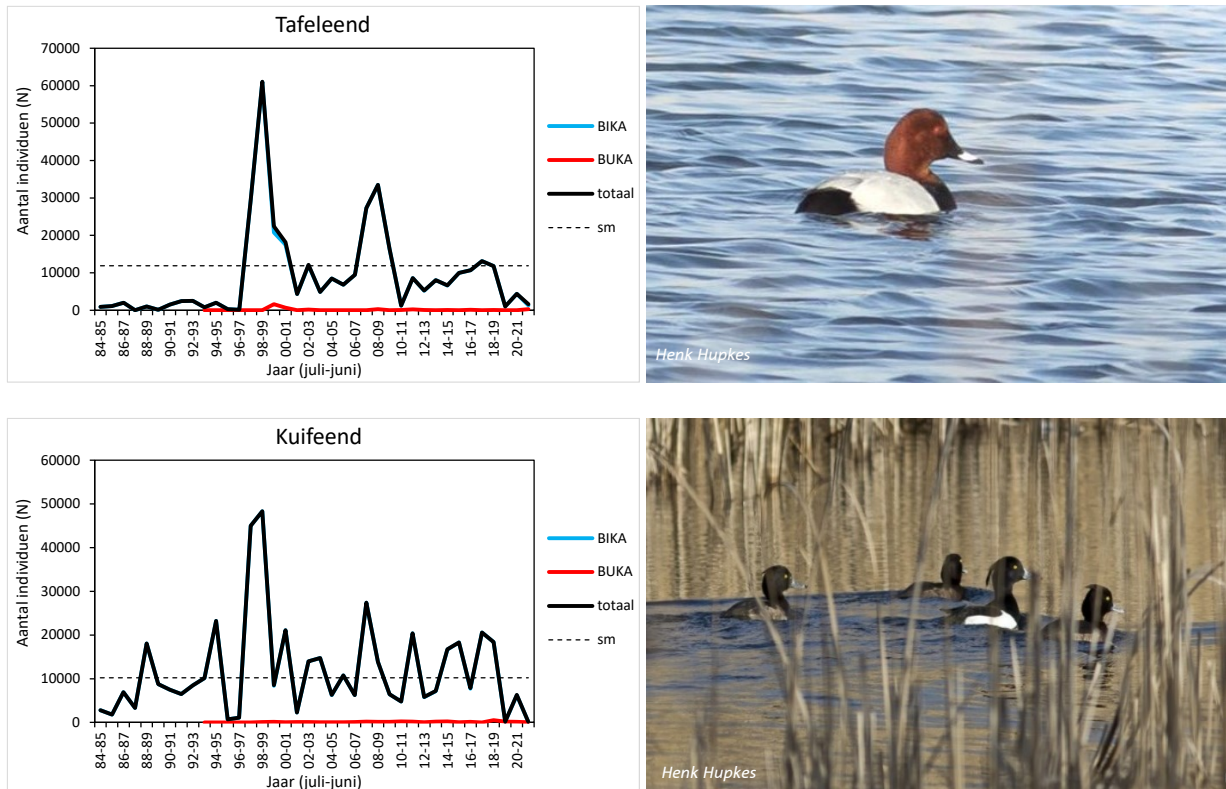
Figuur 3.2.3 Gemiddelde aantallen Bergeenden, Smienten, Krakeenden, Wintertalingen, Pijlstaarten en Slobeenden per waarneming per jaar op basis van maandelijkse tellingen vanuit het vliegtuig. sg = seizoensgemiddelde gewenste draagkracht N2000. BIKA is binnenkaads = moeraszone; BUKA = buitenkaads = grazige randzone; totaal = BIKA+BUKA. Seizoen juli-juni is conform N2000 werkwijze.

Duikenden

Het aantal waargenomen Tafeleenden was laag in de periode 1984-1996 (fig. 3.2.4). Daarna namen de aantallen sterk toe tot een maximum in 1998, gevolgd door een sterke afname tot 2001 waarna het weer geleidelijk toenam tot een maximum in 2008. In 2009 en 2010 namen de aantallen weer sterk af, waarna er vanaf 2011 weer sprake was van een

lichte toename. na 2020 is het aantal sterk afgenomen door de lage waterstanden. De laatste jaren lag het aantal gemiddeld beneden het instandhoudingsdoel. Tafeleenden werden vrijwel uitsluitend in de moeraszone aangetroffen.

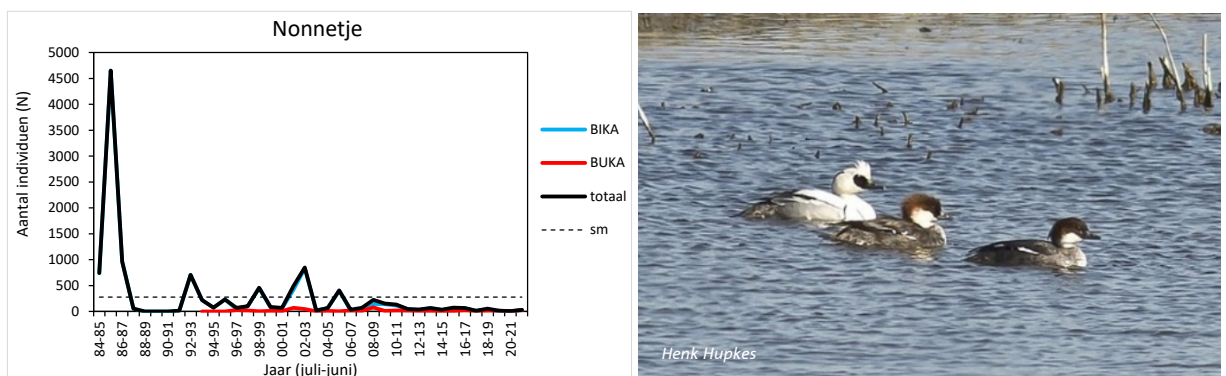
Vanaf 1984 namen de waargenomen aantallen Kuifeenden toe tot maxima in de periode 1994-1998. Opvallend is de sterke afname in 1996, een jaar met een zeer droge zomer waardoor het waterpeil sterk daalde. Na 1998 zijn de aantallen gedaald, maar lijkt het de laatste jaren stabiel te zijn; de aantallen schommelen sterk. Ook hier zijn de aantallen na 2020 sterk afgenomen door de lage waterstanden. Gemiddeld liggen de aantallen de laatste jaren rond het instandhoudingsdoel, maar de laatste drie jaren dus beneden het doel. Ook Kuifeenden werden vrijwel uitsluitend in de moeraszone aangetroffen.

Figuur 3.2.4 Seizoensmaxima aantallen Tafeleenden en Kuifeenden per waarneming per jaar op basis van maandelijkse tellingen vanuit het vliegtuig. sm = seizoensmaximum gewenste draagkracht N2000. BIKA is binnenkaads = moeraszone; BUKA = buitenkaads = grazige randzone; totaal = BIKA+BUKA. Seizoen juli-juni is conform N2000 werkwijze.

Nonnetje

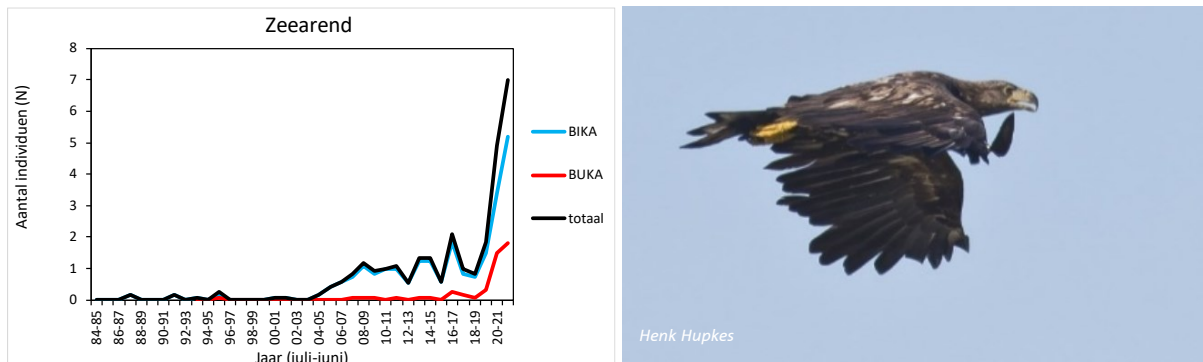
De aantallen Nonnetjes waren hoog begin jaren tachtig vorige eeuw, waarna de aantallen sterk afnamen (fig. 3.2.5). De aantallen fluctueerden sterk tussen de jaren. De laatste jaren zijn de aantallen tot een minimum gedaald en liggen deze beneden het instandhoudingsdoel.

Figuur 3.2.5 Seizoensmaxima aantallen Nonnetjes per waarneming per jaar op basis van maandelijkse tellingen vanuit het vliegtuig. sm = seizoensmaximum gewenste draagkracht N2000. BIKA is binnenkaads = moeraszone; BUKA = buitenkaads = grazige randzone; totaal = BIKA+BUKA. Seizoen juli-juni is conform N2000 werkwijze.

Zeearend

Zeearenden worden tijdens de maandelijkse monitoring vanuit het vliegtuig al sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw waargenomen (Fig.3.2.6). De aantallen zijn na 2003 sterk gestegen. Ze worden vooral boven het moeras waargenomen. De laatste drie jaren is er een sterke toename te zien in zowel het moeras als in de grazige rand. In 2022 zijn op één dag 18 zeearenden waargenomen in het westelijk moeras waar op dat moment het waterpeil zijn minimum had bereikt en veel voedsel in de vorm van vis beschikbaar was.

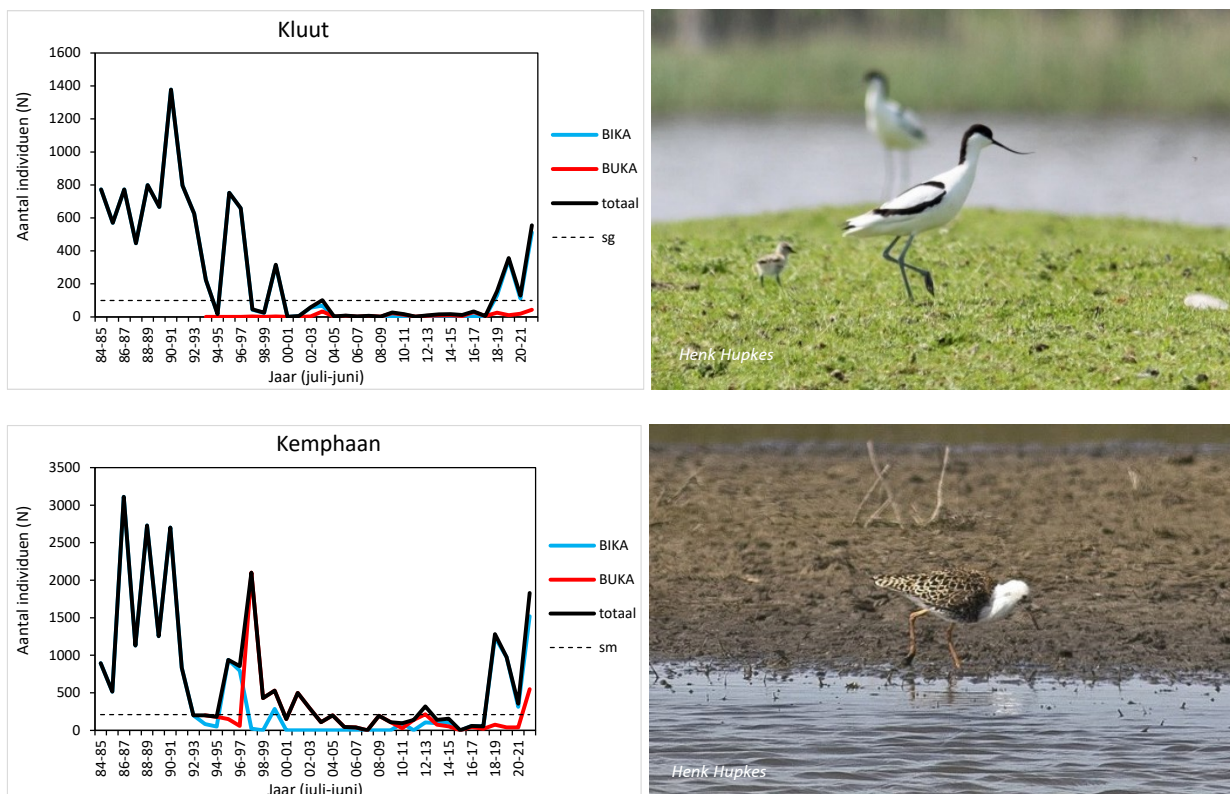

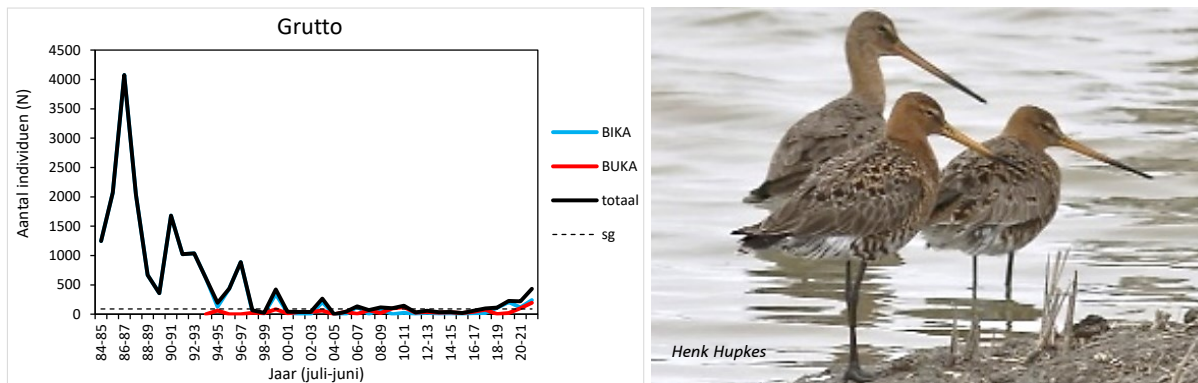
Figuur 3.2.6 Gemiddelde aantallen Zeearenden per waarneming per jaar op basis van maandelijkse tellingen vanuit het vliegtuig. BIKA is binnenkaads = moeraszone; BUKA = buitenkaads = grazige randzone; totaal = BIKA+BUKA. Seizoen juli-juni is conform N2000 werkwijze.

Steltlopers

De Kluut is sterk afgenomen vanaf de jaren negentig (Fig. 3.2.7). In de periode 2001-2018 kwamen ze niet of nauwelijks voor. Vanaf 2018 is weer een toename te zien als gevolg van de lagere waterstanden waardoor ondiep water en kale grond ontstaan in het moeras en ligt het aantal weer boven het instandhoudingsdoel.

Kemphaan en Grutto laten een beeld zien dat sterk overeenkomt met de Kluut. Aanvankelijk werden er hoge aantallen in de jaren tachtig van de vorige eeuw, waarna een afname plaatsvond. In de laatste jaren zijn er zelfs jaren dat ze niet meer worden gezien vanuit de lucht. Opvallende is de sterke toename bij de kemphaan en een lichtere bij Grutto vanaf 2018. Ook voor Grutto en Kemphaan geldt dat een lagere waterstand in het moeras de juiste waterdiepte levert om te kunnen foerageren tijdens de trek.

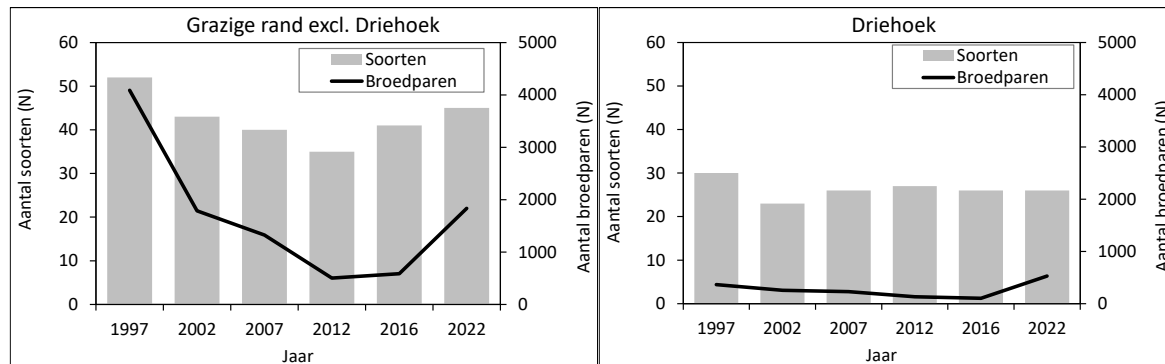
Figuur 3.2.7 Gemiddelde aantallen Kluten, Kemphanen en Grutto's per waarneming per jaar op basis van maandelijks tellingen vanuit het vliegtuig. sg = seizoensgemiddelde gewenste draagkracht N2000. BIKA is binnenkaads = moeraszone; BUKA = buitenkaads = grazige randzone; totaal = BIKA+BUKA. Seizoen juli-juni is conform N2000 werkwijze.

3.3 Broedvogels grazige deel

Vanaf 1997 vindt er gemiddeld om de 5 jaar een integrale broedvogelkartering plaats in het grazige deel. In de loop van de tijd is de methode enigszins aangepast in verband met het doel waarvoor de kartering wordt uitgevoerd. Aanvankelijk werden geen algemene soorten in de kartering meegenomen. Er werd wel genoteerd of ze voorkwamen, maar het aantal broedparen werd niet geteld. Later werd niet opgenomen of de algemene soorten wel of niet voorkwamen. Daarnaast wijzigde de lijst van algemene soorten in de loop van de jaren. Over de periode 1997-2022 gaat het om een lijst van 20 algemene soorten die uiteindelijk niet zijn meegenomen in de karteringen. Een andere wijziging betreft het uitvoeren van schemer- en nachtwaarnemingen. Deze werden aanvankelijk wel uitgevoerd, maar in de laatste jaren gebeurt dit niet meer omdat in het kader van de SNL-monitoring deze schemer- en nachtwaarnemingen niet uitgevoerd hoeven te worden. Het gaat daarbij om 28 soorten. Uiteindelijk gaat het om 30 soorten in totaal die in de Oostvaardersplassen voorkomen, maar die in een van de karteringen dus niet zijn meegenomen. Bij het beschrijven van de ontwikkeling in de loop van de tijd deze soorten buiten beschouwing gelaten. De diversiteit kan dus hoger liggen dan in de grafiek is weergegeven.

Het aantal soorten broedvogels in het grazige deel is vanaf 1997 afgenomen tot aan 2012, waarna het aantal weer toenam (fig. 3.3.1). Het aantal broedvogels laat een vergelijkbaar patroon zien, maar is de afname vanaf 1997 veel sterker. De afname werd vooral veroorzaakt door het verdwijnen van broedhabitat (oevervegetatie, ruigte, riet, struweel, bomen). De toename van de laatste jaren hangt samen met het iets ruiger worden van de graslanden en de vegetatie in de plantvakken, en het feit dat de rietvegetaties minder worden betreden en weer een dichte rietvegetatie vormen.

In de Driehoek is aanvankelijk ook sprake van een afname van het aantal soorten broedvogels, maar na 2002 herstelt zich dit en vanaf 2007 is het aantal soorten min of meer stabiel. Het aantal broedparen kent wel een langere periode van afname tot en met 2016. In 2022 is het aantal broedparen sterk toegenomen. Dit hangt mogelijk samen met de plantvakken waar zich ruigtes ontwikkelen en waar de struiken en bomen al een zodanige omvang hebben gekregen dat ze als broedplek kunnen dienen. Daarnaast is ook hier de riet- en oevervegetatie minder betreden waardoor deze dichter wordt.

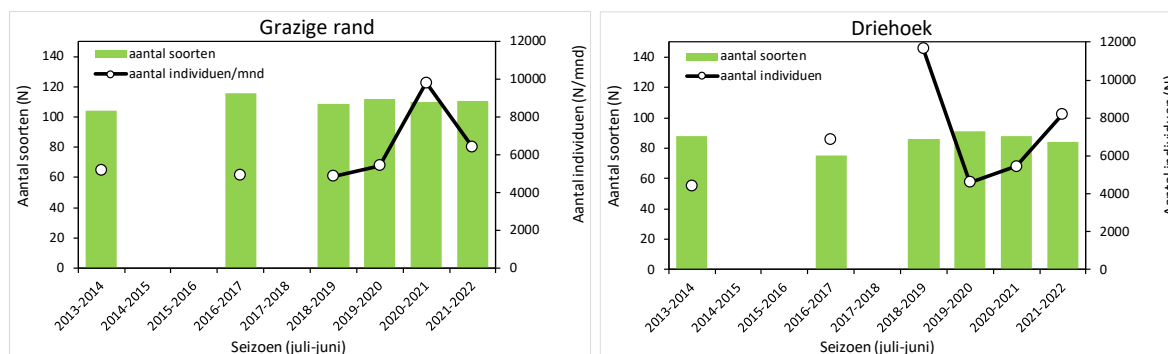
Figuur 3.3.1 Aantal soorten broedvogels en broedparen in het grazige deel en de Driehoek.

3.4 Niet-broedvogels grazige deel

Vanaf 2013 vindt er een zogenaamde PTT-telling (punt-transecttelling) van niet-broedvogels plaats in het grazige deel. In totaal gaat het om 9 telpunten (waarneemvakken) waar maandelijks geteld wordt. In 2014-2015, 2015-2016 en 2017-2018 konden door omstandigheden helaas niet iedere maand tellingen worden uitgevoerd, zodat deze jaren niet zijn meegenomen in de beschrijving van de ontwikkeling van de vogeldiversiteit en het aantal vogels.

In het grazige deel werden jaarlijks gemiddeld rond de 110 vogelsoorten waargenomen (fig. 3.4.1). Er is geen sprake van een trend. Het aantal individuen lag de eerste jaren gemiddeld rond de 65 per waarneemdag, waarna het vanaf 2019 toenam tot gemiddeld 120 individuen per waarneemdag. In 2021-2022 daalde het aantal weer tot iets minder dan 80. Ook hier is nog geen sprake van een duidelijke trend. Sterke toenames zoals in 2020-2021 worden veroorzaakt doordat een bepaalde vogelsoort pieken kan vertonen waarbij het dan kan gaan om duizenden tot tienduizenden individuen die op dat moment in het waarneemvak aanwezig zijn. Een andere dag kunnen ze ook in het gebied aanwezig zijn, maar dan net niet in het waarneemvak. De hoge piek in aantal individuen in 2020-2021 wordt met name veroorzaakt door zeer hoge aantallen Brandganzen, Goudplevieren en Kieviten (enkele duizenden). Dit is dus het gevolg van de methodiek waarbij vooral soorten die in zeer grote aantallen kunnen voorkomen en die dagelijks in een ander deel van het gebied aanwezig zijn, voor sterke toe en afnames tussen jaren kunnen zorgen.

In de Driehoek traden kleine schommelingen in het aantal soorten op, maar was geen sprake van een trend (fig. 3.4.1). Het aantal individuen varieerde sterk tussen de jaren, maar kan nog niet van een duidelijk trend gesproken worden. Ook hier worden de pieken veroorzaakt door soorten die in grote aantallen kunnen voorkomen en iedere dag op een andere locatie in het gebied aanwezig zijn. In 2018-2019 gaat het vooral om de grote aantallen spreuwen (enkele duizenden) die in dat jaar aanwezig waren.

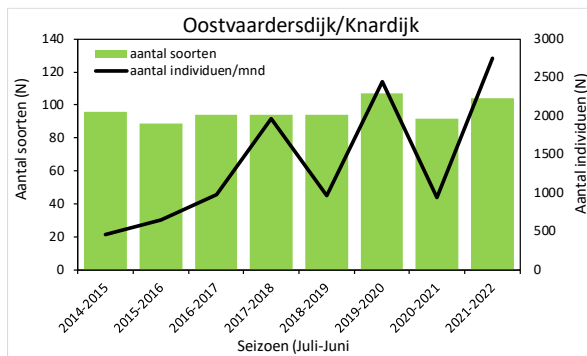

Figuur 3.4.1 Aantal soorten niet-broedvogels en aantal individuen in het grazige deel en de Driehoek.

3.5 Niet-broedvogels Knardijk en Oostvaardersdijk

Vanaf 2014 vindt er ook een PTT-telling langs de Knardijk en Oostvaardersdijk plaats van niet-broedvogels die aan de rand van het moeras voorkomen. In totaal gaat het om 14 telpunten langs de twee dijken.

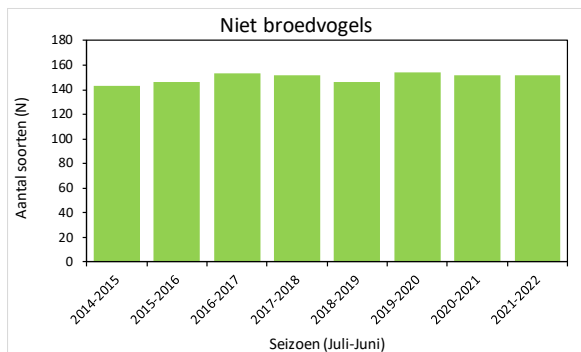
Het aantal soorten lag gemiddeld rond de 95 soorten en varieerde van jaar tot jaar (Fig. 3.5.1). Er is geen sprake van een duidelijke trend. Het aantal individuen schommelde sterk tussen de jaren en is er gemiddeld sprake van een toename van het aantal individuen. Het gaat hierbij vooral om soorten die in grote aantallen afkomen op het water in het moeras zoals Kuifeenden en Tafeleenden (enkele duizenden) in 2017-2018. In 2019-2020 en 2021-2022 worden de pieken veroorzaakt door soorten die op het ondiepe water of de kale vlakten afkomen als gevolg van de waterpeilverlaging. Het gaat dan om soorten als Goudplevier, Kemphaan, Kievit, Kluut, Slobeend, Wintertaling en Kokmeeuw die zich met duizenden tegelijk ergens in het moeras verzamelen. Dat dit niet ieder jaar is te zien hangt ook weer deels samen met de methodiek waardoor een soort soms wel of niet in het waarneemvak aanwezig is.

Figuur 3.5.1 Aantal soorten niet-broedvogels en aantal individuen in het moeras langs de Knardijk en Oostvaardersdijk.

3.6 Diversiteit niet-broedvogels Oostvaardersplassen

Op basis van de tellingen vanuit het vliegtuig (par. 3.2) en de twee PTT-tellingen (par. 3.4 en 3.5) is een indicatie gegeven van de totale diversiteit aan niet-broedvogelsoorten in de Oostvaardersplassen (fig. 4.6.1). Gemiddeld werden tussen de 140 en 150 soorten waargenomen per jaar (fig. 3.6.1). Er is geen sprake van een duidelijk trend. In het seizoen Juli 2021 – Juni 2022 bedroeg het aantal soorten 152 (Tabel 3.6.1). De meest voorkomende soorten waren Kievit, Wintertaling en Grauwe gans, gevolgd door Goudplevier, Brandgans, Slobeend, Spreeuw.

Figuur 3.6.1 Aantal soorten niet-broedvogels en aantal individuen in het moeras langs de Knardijk en Oostvaardersdijk.

Tabel 3.6.1 Diversiteit niet-broedvogels in het seizoen Juli 2021 tot en met Juni 2022. Op basis van de maandelijkse tellingen vanuit het vliegtuig en de PTT-tellingen in het grazige deel en langs de Oostvaardersdijk/Knardijk. Per soort is het maximum aantal getelde individuen dat tijdens één van de maandelijkse tellingen is waargenomen.

<u>soort</u>	<u>maximum</u>	<u>soort</u>	<u>maximum</u>	<u>soort</u>	<u>maximum</u>
1 Kievit	23790	52 Grote Mantelmeeuw	21	103 Grasmus	4
2 Wintertaling	19715	53 Zwarte Ruiter	20	104 Brilduiker	3
3 Grauwe Gans	19280	54 Zeearend	19	105 Zomertaling	3
4 Goudplevier	9650	55 Kleine Karekiet	19	106 Bosrietzanger	3
5 Brandgans	9210	56 Wilde Zwaan	17	107 Gekraagde Roodstaart	3
6 Slobeend	4610	57 Rietzanger	17	108 Grote Bonte Specht	3
7 Spreeuw	4500	58 Cetti's Zanger	16	109 Boomkruiper	3
8 Krakeend	3276	59 Dwergmeeuw	15	110 Gaai	3
9 Kokmeeuw	3002	60 Wulp	14	111 Heggemus	3
10 Grutto	2692	61 Fitis	14	112 Appelvink	3
11 Kluut	2635	62 Kneu	14	113 Tapuit	3
12 Smient	2215	63 Tijftjaf	13	114 Witgatje	3
13 Kemphaan	1830	64 Kauw	13	115 Slechtvalk	2
14 Tafeleend	1645	65 Witgat	13	116 Waterhoen	2
15 Wilde Eend	1505	66 Groenpootruiter	12	117 Soepeend	2
16 Bergeend	867	67 Zwarte Kraai	11	118 Ekster	2
17 Oeverzwaluw	800	68 Waterral	11	119 Matkop	2
18 Pontische meeuw	702	69 Houtduif	11	120 Nachtegaal	2
19 Lepelaar	699	70 Bruine Kiekendief	10	121 Zwartkopmeeuw	2
20 Bonte Strandloper	500	71 Winterkoning	10	122 Huismus	2
21 Pijlstaart	400	72 Witte Kwikstaart	9	123 Blauwe Kiekendief	2
22 Kolgans	272	73 Merel	9	124 Kleine Plevier	2
23 Grote Zilverreiger	261	74 Roodborst	9	125 Geelpootmeeuw	2
24 Zilvermeeuwachtigen	250	75 Tureluur	8	126 Geoorde Fuut	2
25 Kuifeend	207	76 Kleine Zwaan	8	127 Keep	2
26 Aalscholver	200	77 Koekoek	8	128 Havik	1
27 Casarca	200	78 Zwartkop	8	129 Sperwer	1
28 Kleine Mantelmeeuw	106	79 Rietgors	8	130 IJsvogel	1
29 Boerenzwaluw	100	80 Koolmees	7	131 Indische gans	1
30 Putter	100	81 Pimpelmees	7	132 Kleine Strandloper	1
31 Gierzwaluw	100	82 Tuinfluiter	7	133 Goudhaantje	1
32 Meerkoet	97	83 Fuut	6	134 Holenduif	1
33 Zilvermeeuw	94	84 Nijlgans	6	135 Regenwulp	1
34 Knobbelzwaan	61	85 Buizerd	6	136 Roerdomp	1
35 Kramsvogel	56	86 Bontbekplevier	6	137 Ruigpootbuizerd	1
36 Vink	50	87 Steltkluit	6	138 Spotvogel	1
37 Canadese Gans	48	88 Blauwborst	6	139 Vuurgoudhaantje	1
38 Grote Zaagbek	41	89 Oeverloper	6	140 Gele Kwikstaart	1
39 Baardman	41	90 Snor	6	141 Paapje	1
40 Huiszwaluw	40	91 Staartmees	6	142 Wielewaal	1
41 Visdief	36	92 Roodborsttapuit	6	143 Grote Lijster	1
42 Watersnip	35	93 Sijs	6	144 Sprinkhaanzanger	1
43 Graspieper	35	94 Grote Canadese Gans	6	145 Bosruiter	1
44 Koperwiek	35	95 Kleine Zilverreiger	5	146 Bokje	1
45 Blauwe Reiger	33	96 Zanglijster	5	147 Geelgors	1
46 Nonnetje	33	97 Scholekster	5	148 Grauwe franjepoot	1
47 Soepgans	30	98 Beflijster	5	149 Groene Specht	1
48 Groenling	30	99 Heggenmus	5	150 Purperreiger	1
49 Toendrarietgans	30	100 Raaf	4	151 Smelleken	1
50 Stormmeeuw	25	101 Torenavalk	4	152 Waterpieper	1
51 Veldleeuwerik	24	102 Dodaars	4		

3.7 Een aantal bijzondere waarnemingen in 2022

Rust, voedselrijkdom en afwisseling hebben grote aantrekkingskracht op tal van (vogel)soorten, dit bleek ook weer in 2022. We noemen enkele van de bijzondere waarnemingen zoals Flamingo, Hop, Slangenarend, Velduil, maar ook de Moeraswespenorchis (zie foto's hieronder).

Foto 3.6.1 Flamingo tussen de Lepelaars

Foto 3.6.2 Hop langs de beheerweg. Het dier heeft enkele dagen gebivakkeerd in het gebied

Foto 3.6.3 In de zomer verbleven twee Slangenarenden in de Oostvaardersplassen

Foto 3.6.4 Een aantal velduilen doen de Oostvaardersplassen aan.

Foto 3.6.5 1 Moeraswespensorchis bij het Kitsstrand

4. Recreatie, educatie, communicatie

Ook in 2022 is er veel aan gedaan om de Oostvaardersplassen als natuurgebied en als onderdeel van het Nationaal Park voor het voetlicht te brengen. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan het strategisch communicatieplan waarin nadrukkelijk aandacht wordt gevraagd voor de communicatie over het 'nieuwe beleid' dat sinds 2018 van kracht is. Het provinciale beleidskader voor de Oostvaardersplassen is vertaald in een managementplan waarin het beheer van het gebied staat omschreven. De communicatie en de publieksvoorlichting zijn er ook afgelopen jaar vooral op gericht geweest om bezoekers (in de breedste zin) te informeren over de ontwikkelingen in en de doelstellingen voor het gebied.

Waar we in de voorgaande twee jaren door coronamaatregelen beperkt werden in onze mogelijkheden om publiek mee te nemen door de Oostvaardersplassen, konden we vanaf begin dit jaar weer bezoekers ontvangen en waren ook pers, bestuurders en onderzoekers weer van harte welkom.

In dit hoofdstuk wordt een jaaroverzicht van, voor het gebied, belangrijke momenten gepresenteerd. Hierbij wordt steeds verwezen naar de respectievelijke blogberichten die hierover zijn geschreven.

Paragraaf 4.2 geeft een overzicht van het aantal excursies en het aantal geregistreerde bezoekers aan het kerngebied van de Oostvaardersplassen. Het betreft hier niet alleen de deelnemers aan de verschillende activiteiten zoals ecokarexcursies en fotosafari's, maar ook bezoeken van onderwijs- en onderzoeksinstellingen, pers en betrokkenen aan het gebied.

In paragraaf 4.3 en 4.4 komen respectievelijk educatie en communicatie aan bod. In de communicatieparagraaf wordt verslag gedaan over de ontwikkeling en de inzet van communicatiemiddelen voor de Oostvaardersplassen en Nationaal Park Nieuw Land.

Het hoofdstuk sluit af met een paragraaf over de ontwikkelingen op het gebied van vrijwilligersinzet en training.

4.1 Hoogtepunten

Januari:

Het 2021 soortenjaar wordt met 3205 geregistreerde soorten afgesloten. Op 31 december 2021 is het tellen gestopt en is daarmee een leuk en leerzaam jaar afgesloten.

<https://www.boswachtersblog.nl/oostvaardersplassen/2022/01/06/2021-een-jaar-lang-soorten-tellen/>

Eerste vogelgriepslachtoffers onder de brandganzen in de Oostvaardersplassen. In januari werden er enkele dode brandganzen in het kerngebied aangetroffen. Tests wezen uit dat het om vogelgriepslachtoffers ging.

<https://www.boswachtersblog.nl/oostvaardersplassen/2022/01/13/vogelgriep-in-de-oostvaardersplassen/>

Storm Corrie rukt zeearendnest uit de boom. Na storm Eunice had storm Corrie op 31 januari de kracht om het zeearendnest uit de oude wilg te blazen.

<https://www.boswachtersblog.nl/oostvaardersplassen/2022/03/17/de-wederopbouw-van-het-zeearend-nest/>

Figuur 4.1.1 Stormschade ruimen. Twee weken zagen om de paden en wegen vrij te maken.

Februari:

Planten van beschuttingsopgave gereed. Op twee exclusies langs het beheerpad na zijn alle plantvakken met struiken en bomen ingeplant. Daarmee is de beschuttingsopgave afgerond. Nu de natuur haar werk laten doen zodat de aanplant zich verder kan ontwikkelen.

<https://www.boswachtersblog.nl/oostvaardersplassen/2022/02/22/planten-voor-beschuttingsopgave-gereed/>

April:

Moerasreset: het waterpeil heeft laagste punt bereikt. De Grote Plas is veranderd in een grote vlakke.

<https://www.boswachtersblog.nl/oostvaardersplassen/2022/05/19/vier-jaar-gebiedsontwikkeling-in-de-oostvaardersplassen-in-twee-beelden/>

Figuur 4.1.2 Moerasandijvie in de drooggevallen Grote Plas. In april werd het laagste punt bereikt.

Figuur 4.1.3 Moerasvegetatie ontwikkelt zich in de drooggevallen Grote Plas, juni/juli 2022

Mei:

Vanaf 12 mei werden de Heckrunderen bijgevoerd. Laat in het seizoen, maar droogte en achterblijvende grasgroei leidden er toe dat er werd besloten om bij te voeren.

<https://www.boswachtersblog.nl/oostvaardersplassen/2022/05/11/bijvoeren-heckrunderen-van-start/>

Figuur 4.1.4 Jong Heckrund bij hooi

Juni:

Biodiversiteit Nationaal Park Nieuw Land gepubliceerd in een prachtig boekje ter afsluiting van een leuk en leerzaam jaar.

<https://www.boswachtersblog.nl/oostvaardersplassen/2022/06/17/biodiversiteit-nationaal-park-nieuw-land-in-een-boekje/>

juli:

De eerste kanosafari's over de slenk in het Hollandse Hout Zuid.

<https://www.boswachtersblog.nl/oostvaardersplassen/2022/07/21/op-kanosafari-in-de-nieuwe-slenk/>

Figuur 4.1.5 Prachtig kanoën in het Hollandse Hout

Augustus:

In het Kotterbos wordt gewerkt aan boskamers en het zichtbaar maken van een oude Eemloop.

<https://www.boswachtersblog.nl/oostvaardersplassen/2022/08/29/naar-een-gevarieerd-duurzaam-kotterbos/>

September:

Gezenderde lepelaars online te volgen. In september kwam een platform online waarop een aantal, in het Nationaal Park Nieuw Land gezenderde lepelaars en kluten real-time te volgen zijn. De site geeft direct inzicht in de vliegbewegingen van deze vogels.

<https://www.nationaalparknieuwland.nl/nl/ontwikkelingen/vogels-spotten>

Figuur 4.1.6 Op de site van Nationaal Park Nieuw Land is een aantal gezenderde lepelaars en kluten te volgen.

Er is een nieuw beheerplan voor het Trekweggebied (etalagegebied langs de A6). De konikpaarden verhuizen naar Duitsland (Thüringerwald)

<https://www.boswachtersblog.nl/oostvaardersplassen/2022/09/21/nieuw-beheerplan-voor-het-trekweggebied-konikpaarden-verhuizen-naar-duitsland/>

Oktober:

Project Oostvaardersoevers naar een volgende fase

<https://www.boswachtersblog.nl/oostvaardersplassen/2022/10/25/project-oostvaardersoevers-naar-volgende-fase/>

November:

Resultaten helikoptertelling grote grazers Oostvaardersplassen.

<https://www.boswachtersblog.nl/oostvaardersplassen/2022/11/10/resultaten-helikoptertellingen-grote-grazers-oostvaardersplassen/>

December:

Sinds 1 december 2022 is een team van Binnenwerk gestart in de Oostvaardersplassen.

<https://www.boswachtersblog.nl/oostvaardersplassen/2022/12/15/binnenwerk-gaat-naar-buiten/>

4.2 Recreatie

In deze paragraaf besteden we aandacht aan het aantal bezoekers dat heeft deelgenomen aan de verschillende excursies door het kerngebied van de Oostvaardersplassen.

4.2.1 Excursies

Bij het aantal excursies door de Oostvaardersplassen door het kerngebied wordt onderscheid gemaakt naar de twee opstapplaatsen, te weten het Buitencentrum Lelystad en het Natuurbelevingcentrum De Oostvaarders in Almere.

Vanuit Lelystad zijn er afgelopen jaar 119 wandelexcursies georganiseerd. Het betreft hier 'online' en telefonische geboekte wandelingen onder leiding van een natuurgids door de Driehoek of het Oostvaardersveld. Ook de moeraswandelingen vallen hieronder.

Vanuit Almere hebben er 106 begeleide wandelingen plaatsgevonden door het Oostvaardersbos of het Kotterbos.

In 2022 vertrokken er 138 ecorexkursies vanuit Lelystad. Dit zijn excursies waarbij er over de verharde en halfverharde beheerwegen door het kerngebied wordt gereden met maximaal 18 mensen per excursie. Hieronder vallen ook de thema-excursies zoals de zeer populaire bronstexcursies en fotosafari's.

De excursies vinden grofweg tussen mei en oktober (einde bronst) plaats.

Vanuit Almere waren dit 70 excursies.

Voor het poortgebied Oostvaardersplassen Almere zijn in 2022 een drietal dichte eckarren en twee 6-seater elektrisch aangedreven terreinwaardige karretjes aangeschaft. Hiermee behoren onnodige vervoersbewegingen tussen Lelystad en Almere voor de uitwisselen van voertuigen tot het verleden.

Op de Nieuwe Slenk in het Hollandse Hout is er in 2022, na een aantal try-outs, gestart met een kano-excursies. Vanaf de zomer hebben er 5 (online te boeken) excursies plaatsgevonden en is er ook een aantal groepen op aanvraag mee op pad geweest.

Tabel 4.2.1 Overzicht excursies in 2022

Locatie	Type excursie	Aantal excursies
Vanuit Lelystad	Wandeling	119
	Ecokar	138
	Bolderkar	5
	Ander vervoer	7
Vanuit Almere	Wandeling	106
	Ecokar	70
	Kleine kar/buggy	6

4.2.2. Recreatieve voorzieningen

In 2022 is de publiekstoegankelijke delen van de Oostvaardersplassen onderhoud gepleegd aan de recreatieve voorzieningen. Banken zijn vervangen, paden vrijgesnoeid, laanstructuren zijn beter zichtbaar gemaakt en bebording is weer op orde gemaakt. Zo is ook het Kabouterpad hersteld. Dit pad, onderdeel van 't lange pad, lopend door een deel van het Oostvaardersveld, was in de winter slecht toegankelijk. De dichte klei zorgt er voor dat regenwater aan de oppervlakte blijft waardoor er grote plassen ontstaan. Om dit in de toekomst te voorkomen is er een zandpad van gemaakt, met zand afkomstig uit de uitgegraven slenk in het Hollandse Hout. In ieder geval de komende tien jaar zal het pad hierdoor goed toegankelijk zijn.

Figuur 4.2.7 Het Kabouterpad is hersteld met zand uit het Hollandse Hout

Vogelkijkhut de zeearend is rolstoeltoegankelijk gemaakt. Rolstoelgebruikers kunnen nu over het verharde pad door de Driehoek naar deze vogelkijkhut en genieten van het uitzicht over het kerngebied.

Naast het herstel van bestaande paden zijn er ook nieuwe routes uitgezet. Dit zijn educatieve routes die de bezoeker meeneemt in de energietransitie. Het Powerpad en de Polderpresident, routes door delen van het Hollandse Hout en het Oostvaardersveld. Deze starten bij het Buitencentrum.

Figuur 4.2.8 De begane grond van de Zearendhut (links) is toegankelijk voor rolstoelgebruikers, ook is later een telescoop geplaatst. Rechts het Polderpresidentpad. Een van de educatieve routes die de bezoeker meeneemt in de energietransitie.

4.3 Educatie

In 2022 was het weer mogelijk om groepen leerlingen en studenten te ontvangen. De inspanningen om meer basisschoolleerlingen mee de Oostvaardersplassen in te nemen hebben z'n vruchten afgeworpen. Ook blijkt een bezoek aan de Oostvaardersplassen bij veel beroepsonderwijsinstellingen, met opleidingen in de 'groene' sector, in het excursieprogramma te zijn opgenomen.

4.3.1 Basisschool

Vanuit Lelystad hebben afgelopen jaar 848 kinderen de Oostvaardersplassen bezocht. Ze deden dit in het kader van schoolreisjes, educatieve wandelingen en kinderevenementen. Vanuit Almere hebben afgelopen jaar 22 klassen met in totaal 527 leerlingen aan diverse educatieve excursies en programma's deelgenomen.

Figuur 4.3.1 Kinderen op bezoek in de Oostvaardersplassen

4.3.2. Middelbare school en beroepsonderwijs.

Verschillende scholen (MBO, HBO) zijn op excursie in de Oostvaardersplassen geweest. Onder andere:

- Warmonderhof;
- Hogeschool Larenstein;
- Zone College Zwolle;
- Yuverta MBO Bos- en natuuronderwijs;
- Aeres Hogeschool Almere.

Figuur 4.3.2 Verschillende groepen van de ING bank kwamen een dagje helpen in de natuur.

4.3.3. Universiteiten

Het betreft hier vaak groepen studenten die in het kader van een onderwijs module een bezoek aan het gebied brachten. Onder andere:

- Universiteit van Amsterdam;
- University of Reading;
- Nederlands Instituut voor Oecologisch Onderzoek
- Wageningen Universiteit;
- Impact Centre Erasmus Universiteit Rotterdam.

Daarnaast zijn in 2022 drie PhD studenten gestart met het doen van wetenschappelijk onderzoek.

Figuur 4.3.3 Veldonderzoek. Verschillende PHD's aan het werk in de Oostvaardersplassen

4.3.4. Andere onderwijsinstellingen of vormen van kennisdeling

Andere onderwijsinstellingen of vormen van kennisdeling betrof:

- Politieacademie;
- Kennis en expertisedag hydrologen en ecologen Staatsbosbeheer;
- Cursus One Health op bezoek in de Oostvaardersplassen;
- Kennisdag polarisatie voor communicatieadviseurs Staatsbosbeheer;
- Raad van Advies voor het Conservatoire du Littoral.

4.4 Communicatie

In deze paragraaf wordt ingegaan op de communicatie over de Oostvaardersplassen en het Nationaal Park Nieuw Land, waar de Oostvaardersplassen sinds 2018 deel van uit maakt. De communicatie over het nationaal park en de poortgebieden Oostvaardersplassen Almere en Oostvaardersplassen Lelystad is steeds meer verweven met de communicatie over de Oostvaarderplassen.

Het poortgebied Oostvaardersplassen Almere heeft mede door de samenwerking met Almere City Marketing een eigen website ontwikkeld: ovpalmere.nl
Deze website(link) leidt naar de eigen pagina op de website van Nationaal Park Nieuw Land.

Ook voor het poortgebied Oostvaardersplassen Lelystad is een apart logo ontwikkeld waarin de poortnaam zichtbaar is.
Voor activiteiten die plaatsvinden in deze poortgebieden wordt meestal vanuit het nationaal park gecommuniceerd. Denk hierbij aan verschillende festivals die in de respectievelijke poorten plaatsvinden zoals het Vogelfestival (Lelystad) en het Wereldtrekvoegeldag (Almere)

4.4.1. Communicatie in het terrein

In 2022 is de bebording voor het hondenbeleid in het terrein aangebracht. Bij de ingangen van de verschillende gebieden is nu duidelijk aangegeven wat is toegestaan. Dit maakt de regels voor bezoekers duidelijker en handhaving beter mogelijk.

Figuur 2 4.4.1 Hondenbeleid wordt aangegeven op B-borden sinds 2022, bij elk toegangsbord bij de ingang van het gebied

Bij de 'opstapplaats' bij het Buitencentrum Lelystad is een projectbord, met daarop informatie over de projecten in het kerngebied, geplaatst.

Figuur 4.4.2 Projectbord bij de opstapplaats excursies

4.4.2. Communicatie vanuit Nationaal Park Nieuw Land en Nationaal Parken Bureau

De samenwerking met de partners krijgt steeds meer vorm. Gaandeweg zien we het ‘merk’ Nationaal Park Nieuw Land’ en het opvallende logo steeds vaker verschijnen. Door samen te werken met Almere City Marketing en Visit Flevoland en Citymarketing Lelystad wordt het beeldmerk steeds meer gebruikt via verschillende communicatiemiddelen zowel fysiek (lantaarnpaalborden en spandoeken) als ook op sociale media (twitter, instagram en facebook). Een eenduidige merkstijl is hierbij onontbeerlijk.

Afgelopen jaar is op verschillende plekken aandacht besteed aan het vogelleven in Nationaal Park Nieuw Land en in gezamenlijkheid met een aantal andere Nederlandse nationale parken (op de Oost Atlantische trekroute) is er een poster ontwikkeld in het kader van: Beleef de vogeltrek.

Figuur 3 4.4.3 Trekvogelposter ontwikkeld met 5 andere nationale parken.

Op 22 april vond in de Oostvaardersplassen het eerste zakelijke congres van Nationaal Park Nieuw Land plaats naar aanleiding van het ondertekenen van het handvest Nationaal Park Nieuw Land. In dit handvest wordt beschreven hoe de partners samenwerken aan de gemeenschappelijke opgaven op het gebied van natuur, beleving en de verbinding met de samenleving.

Figuur 4.4.4 Nationaal Park Nieuw Land congres

Op 17 juni werd er een boekje naar aanleiding van het 2021-soortenjaar uitgebracht. Een leuk aandenken aan een bijzonder jaar waarbij bijna 3000 waarnemers meer dan 110.000 waarnemingen hebben gerapporteerd via [waarneming.nl](https://www.waarneming.nl).

Figuur 4.4.5 Biodiversiteitsboekje n.a.v. het 2021-soortenjaar.

4.4.3. Blogs

In 2022 werden er 49 blogs gepubliceerd op het [boswachtersblog](https://www.boswachtersblog.nl) voor de Oostvaardersplassen. In de afgelopen jaren is dit platform het belangrijkste communicatiemiddel voor het gebied geworden. In een wekelijkse blog werd aan een diversiteit aan onderwerpen aandacht besteed en werden deze frequent overgenomen door de lokale en soms ook landelijke pers.

Het aantal 'geabonneerden' is ten opzichte van 2021 gelijk gebleven en schommelt rond de 1100. Het aantal bezoekers is afgenomen ten opzichte van 2021 van 43.483 vorig jaar naar 24.897 in 2022. Naar een verklaring hiervoor is het gissen. Waarschijnlijk vermindert de aandacht voor de Oostvaardersplassen in de turbulentie van 2022 met andere belangrijkere of nieuwswaardiger thema's.

4.4.4. Brochures en kaartmateriaal

Er zijn afgelopen jaar geen nieuwe brochures over of kaarten van het gebied verschenen.

4.4.5. Informatiebijeenkomsten en stakeholdermanagement

In 2022 hebben er geen brede informatiebijeenkomsten, zoals de wilderniscafé's of de schuursessie in eerdere jaren, vanuit de Oostvaardersplassen plaatsgevonden. Wel is een aantal 'buren' uitgenodigd om in januari en februari mee het veld in te gaan, waaronder:

- Een aantal leden van de Provinciale Staten op veldbezoek in de Oostvaardersplassen in maart;
- Europese Commissie op bezoek voor Oostvaardersoever;
- Bestuurders van de Deense Natuur Nationaal Parken op bezoek;

- Programma Gastheren van het Landschap onder leiding van het IVN draait. In dat kader een tweetal veldbezoeken aan de Oostvaardersplassen. In totaal hebben afgelopen jaar zo'n 35 ondernemers in de regio het programma gevolgd en mogen zich nu gastheer / gastvrouw van Nationaal Park Nieuwe Land presenteren;
- In het kader van het programma 'Gastheer van het landschap' hebben in december nog een tweetal bijeenkomsten plaatsgevonden met bewoners van Lelystad. Tijdens deze burenbijeenkomsten werd gesproken over het Nationaal Park en de onderdelen Markermeer en de Oostvaardersplassen.

Figuur 4.4.6 Eerste lichting 'Gastmensen van het landschap'.

Op 9 oktober werd i.s.m. gemeente Lelystad en Provincie Flevoland een goedbezochte informatiemarkt gehouden over de ontwikkelingen in het poortgebied Oostvaardersplassen Lelystad.

4.4.6. Pers en media

Omroep Flevoland heeft via visual radio en beeldverslagen frequent aandacht besteed aan de Oostvaardersplassen. De aanleiding voor de rapportages was heel divers, soms op uitnodiging van Staatsbosbeheer, maar vaker op eigen initiatief. Onderwerpen waarvoor veel aandacht bestond (ook bij de landelijke pers, op ANP gebaseerde berichtgeving) hadden betrekking op het faunabeheer in de het gebied. De opgave om het aantal 'grote grazers' in het gebied terug te brengen tot een aantal van 1100 en het bijvoeren van de hekrunderen in de winterperiode blijven voor de media interessante onderwerpen.

omroep flevoland
Live

Vogeltrek in de Oostvaardersplassen

Almere • Di 30 augustus 2022 | 11:00

Verslaggever Rob Brouwer is met boswachter Rosan op den Kelder in de Oostvaardersplassen op zoek naar vogels die zich opmaken voor de vogeltrek. Verder aandacht voor het vogelfestival. Dat vindt 18 september plaats.

Figuur 4.4.7 Omroep Flevoland in de Oostvaardersplassen

Andere media waaronder andere:

- BNR Mee op pad door het moeras en op kade;
- Pers bronstexcursie;
- Hart van Nederland;
- WNF en junior rangers;
- Ruben Smit langs voor filmopnamen;
- Filmopnamen voor programma 'Nederland, waterland, vogelland' (Arjan Dwarshuis);
- Filmopnamen voor Arte en WDR;
- The Guardian.

4.5. Vrijwilligers

Op de dinsdag- en donderdagochtend worden we bij beheerwerkzaamheden ondersteund door een groep vrijwilligers. Werkzaamheden lopen uiteen van bosmaaien, snoeien, bomen planten, paden bladblazen, recreatieve voorzieningen herstellen en uitzicht vanuit vogelkijkhutten vrijmaken. Deze groepen zijn actief vanaf begin 2021, met een tussenpauze van een aantal maanden vanwege corona. Wij leiden deze vrijwilligers op om deze werkzaamheden steeds meer zelfstandig uit te kunnen voeren en voor een aantal zorgen we voor certificering van bijvoorbeeld de bosmaaier.

Figuur 4.5.1 De vrijwilligers bezig met het snoeien van bomen en het wegmaaien van riet

Begin december heeft een nieuwe vrijwilligersgids het licht gezien. Een naslagwerk met alle mogelijke informatie over de Oostvaardersplassen en Nationaal Park Nieuw Land voor de natuurgidsen.

Na twee jaren van beperkte mogelijkheden zijn in 2022 de 6 wekelijks vrijwilligersavonden weer opgepakt. Over het algemeen goed bezochte informatieavonden om de natuurgidsen, beheervrijwilligers en balievrijwilligers bij te kunnen praten over de ontwikkelingen in het gebied.

Een greep uit de thema's:

- De moerasreset (spreker: Perry Cornelissen);
- Vogels (spreker: Menno Bart van Eerden);
- Bronst edelherten.

5. Literatuur

Beemster, N, Sikkema, M, Attema, S., Stoker, O. 2022. Broedvogels in de moeraszone van de Oostvaardersplassen in 2021. A&W-rapport 3279. Altenburg & Wymenga, Veenwouden.

Cornelissen, P. 2004. Ataxie en kopertekort bij Edelherten in de Oostvaardersplassen. Onderzoek naar oorzaak en gevolgen. RIZA notitie. Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling.

Cornelissen, P., 2007. Vegetatie en grote herbivoren in de randzone van de Oostvaardersplassen. Monitoring 2006. RIZA-document. Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling, Lelystad.

Cornelissen, P. en J.T. Vulink. 1996. Grote herbivoren in wetlands. Evaluatie begrazingsbeheer Oostvaardersplassen. Flevobericht nr. 399. Rijkswaterstaat, Lelystad.

Cornelissen, P. en M. Roos, 2008. Vegetatie, grote herbivoren en vogels in een zoetwatermoeras. Monitoring 2007. Rijkswaterstaat, Waterdienst. Lelystad.

Cornelissen, P. en M. Roos, 2009. Vegetatie, grote herbivoren en vogels in een zoetwatermoeras. Monitoring 2008. Rijkswaterstaat, Waterdienst. Lelystad.

Kolen, M., P. Cornelissen, N. Beemster, W. Altenburg, Y. van der Heide & M. Platteeuw, 2001. Vegetatie, begrazing en vogels in een zoetwatermoeras: Monitoringsprogramma Oostvaardersplassen 1999/2000. RIZA Werkdocument 2001.153X. Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling, Lelystad.

Kolen, M., P. Platteeuw, M. Roos, T. Pelsma & T. Vulink, 2003a. Vegetatie, begrazing en vogels in een zoetwatermoeras: Monitoringsprogramma Oostvaardersplassen 2000/2001. RIZA Werkdocument 2002.205X. Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling, Lelystad.

Kolen, M., S. van Rijn, N. Beemster, Y. van der Heide, W. Altenburg & L. Zwarts, 2003b. Vegetatie, begrazing en vogels in een zoetwatermoeras: Monitoringsprogramma Oostvaardersplassen 2000/2001. RIZA Werkdocument 2002.205X. Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling, Lelystad

Platteeuw, M., P. Cornelissen & L. Jans, 1998. Vegetatie, begrazing en vogels in een zoetwatermoeras. Monitoringsprogramma Oostvaardersplassen 1996/97. RIZA Werkdocument 98.096X. Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling, Lelystad

Platteeuw, M., L. Jans, P. Cornelissen, N. Beemster & W. Altenburg, 1999. Vegetatie, begrazing en vogels in een zoetwatermoeras. Monitoringsprogramma Oostvaardersplassen 1997/98. RIZA Werkdocument 99.119X. Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling, Lelystad.

Platteeuw, M., P. Cornelissen, N. Beemster, W. Altenburg & Y van der Heide, 2000. Vegetatie, begrazing en vogels in een zoetwatermoeras. Monitoringsprogramma Oostvaardersplassen 1998/99. RIZA Werkdocument 2000.120X. Rijksinstituut voor Integraal Zoetwaterbeheer en Afvalwaterbehandeling, Lelystad.